

REPORTS DE LA RECERCA A CATALUNYA
Geografia i demografia

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

REPORTS DE LA RECERCA A CATALUNYA
Geografia i demografia

Report elaborat per Enric Lluch i Martín i Abel Albet i Mas,
amb la cooperació de Jordi Martí i Henneberg,
Hermínia Pujol i Estragués, Anna Ribas i Palom
i Vicenç M. Rosselló i Verger

BARCELONA, 1998

Lluch, Enric

Reports de la recerca a Catalunya. Geografia i demografia

Bibliografia

ISBN: 84-7283-420-4

I. Albet i Mas, Abel II. Institut d'Estudis Catalans III. Títol

1. Geografia — Investigació — Catalunya 2. Demografia — Investigació — Catalunya

91:001.891(467.1)

Aquest treball ha comptat amb el suport de la
Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT)
de la Generalitat de Catalunya

© 1998, Institut d'Estudis Catalans

Editat per l'Institut d'Estudis Catalans
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: octubre de 1998
Tiratge: 1.500 exemplars

Compost per Víctor Igual, SL
Carrer de Còrsega, 237, baixos. 08036 Barcelona

Imprès a Altés, SL
Carrer del Cobalt, 160. 08907 L'Hospitalet de Llobregat

ISBN: 84-7283-420-4
Dipòsit Legal: B. 44782-1998

Sumari

PRÒLEG	7
1. SOBRE LES DIFERENTS BRANQUES DE LA CIÈNCIA I LES DIFICULTATS DE BASE A L'HORA D'ELABORAR AQUEST INFORME	9
1.1. Sobre la ciència geogràfica	9
1.2. Sobre la demografia	10
1.3. Sobre la recerca geogràfica	11
1.4. Sobre la recerca demogràfica	11
1.5. Sobre geògrafs i demògrafs i la recerca que fan	12
2. SOBRE LA RECERCA INSTITUCIONAL EN GEOGRAFIA I EN DEMOGRAFIA	14
2.1. Els departaments i instituts	14
2.2. Les infraestructures per a la recerca	16
2.2.1. <i>Les infraestructures per a la recerca: biblioteques, mediateques i cartoteques</i>	17
2.2.2. <i>Les infraestructures per a la recerca: laboratoris</i>	19
2.3. Els grups de recerca	21
2.4. Altres investigadors fora de l'àmbit dels departaments universitaris	22
2.5. Grups de recerca consolidats	22
2.6. Els projectes de recerca	23
2.7. Els temes de recerca	27
3. SOBRE ELS RESULTATS DE LA RECERCA	31
3.1. Les revistes	31
3.2. Les publicacions	33
3.3. Les tesis doctorals	35
3.4. Difusió i projecció exterior dels resultats de la recerca	36
3.5. Sobre l'impacte social de l'estudi del medi	36
3.6. Sobre la identitat i la projecció acadèmica de la geografia	37
3.7. Per a la millora de la recerca: catorze exhortacions finals	38
4. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES I DOCUMENTALS	41
4.1. Referències bibliogràfiques	41
4.2. Fonts documentals i estadístiques	42
4.3. Repertori d'adreces d'Internet	44
5. PRECISIONS I AGRAÏMENTS	45
APÈNDIX: REPERTORI DE QUADRES DOCUMENTALS	46

Pròleg

L'Institut d'Estudis Catalans, en compliment de les funcions derivades de la condició d'institució que té per objectiu l'alta investigació científica, que li donen els seus Estatuts, duu a terme diverses activitats en els àmbits d'assessorament, coordinació, promoció, realització i difusió de la recerca. Els poders públics tenen la responsabilitat última en el procés de planificació de la recerca, però la natura d'aquesta activitat i els coneixements especialitzats que implica, fan essencial l'existència d'un alt assessorament que tingui independència de criteri i autoritat científica en cadascun dels àmbits on la recerca es realitza.

L'Institut d'Estudis Catalans, per la seva tradició, estructura i composició, pot contribuir a exercir aquesta funció. De fet, el Decret 195/1991, del 16 de setembre, de la Generalitat de Catalunya, relatiu a la coordinació de la recerca i a la reorganització de la CIRIT, ha donat un primer pas en aquesta direcció en reconèixer a l'IEC un paper d'assessorament regular d'aquest organisme, i les directrius bàsiques del Pla de Recerca de Catalunya 1993-1996 van preveure ja la incorporació de membres de l'IEC en la Comissió d'Assessorament i Seguiment del Pla. D'altra banda, l'IEC té una llarga tradició en l'emissió d'informes i dictàmens i en l'elaboració d'estudis prospectius.

En aquest context, a la tardor de 1995 el Consell Permanent de l'Institut acordà endegar el projecte d'elaboració d'un estudi sobre l'estat de la recerca a Catalunya, en relació amb la comunitat científica internacional, a base d'una sèrie d'informes periòdics sobre cada una de les àrees en què es pot dividir l'activitat científica. El projecte, denominat *Reports de la recerca a Catalunya*, s'inicià el desembre de 1995 dividint els treballs en vint-i-tres àrees temàtiques fonamentades en els àmbits i sotsàmbits de la CIRIT i amb la previsió de realitzar vuit informes temàtics anuals. Cada informe ha de proporcionar informació global sobre l'estat de la recerca a Catalunya en l'àrea corresponent, i ha d'aportar reflexions sobre els objectius generals de la recerca, l'evolució, les tendències, la situació actual i una anàlisi prospectiva. Ha d'incloure també dades globals de finançament i d'índexs de productivitat del sistema de recerca català. L'elaboració de l'informe és confiada a una persona de prestigi que actua de director i que rep l'ajuda d'un grup de col·laboradors experts en l'àrea. Per assolir la necessària coordinació i aconseguir una certa homogeneïtzació en informes d'àmbits temàtics allunyats, actua una comissió formada pel vicepresident i el secretari científic de l'Institut i per tots els directors.

Fins ara s'han elaborat els informes en les àrees següents: física, geologia, biologia celular, molecular i bioquímica, medicina, sociologia, ciències polítiques, antropologia i comunicació, economia, enginyeries de la informació i de la comunicació, lingüística, matemàtiques i història. Finalitzats tots els reports es preveu una publicació conjunta dels vint-i-tres informes temàtics, que pot recollir aportacions complementàries.

Els *Reports de la recerca a Catalunya* es realitzen amb el suport i la col·laboració de la CIRIT. S'ha comptat també amb la col·laboració dels vicerectorats de recerca de les universitats catalanes, de l'Oficina de Gestió de la Recerca i Convenis de la UB (aplicació integrada de gestió i avaluació de la recerca [GREC]), de la Secretaria d'Estat i Investigació del Ministeri d'Educació i Cultura i de la Direcció General d'Investigació i Desenvolupament de la Comissió Interministerial de Ciència i Tecnologia, les quals han subministrat algunes de les dades utilitzades en l'elaboració dels informes. Agraïm a totes aquestes institucions la seva col·laboració.

1. Sobre les diferents branques de la ciència i les dificultats de base a l'hora d'elaborar aquest informe

1.1. Sobre la ciència geogràfica

Cada branca de la ciència ha encetat processos d'institucionalització molt distints i ha observat dinàmiques evolutives prou diferents condicionades per èpoques i circumstàncies específiques. Així, i per citar uns exemples prou evidents, arquitectes, juristes o metges configuren comunitats compactes que exerceixen unes funcions que han sabut-volgut-pogut definir com exclusives i excloents; sense haver de remuntar-nos a períodes anteriors, des de l'època medieval hi ha associacions gremials (avui a vegades transformades en veritables *lobbies*) que s'han encarregat, amb gran èxit, de traslladar a la societat una imatge corporativa potent i de palesar la necessitat d'una inversió social (i doncs, pública i col·lectiva) en l'aprofundiment i progrés de l'arquitectura, el dret o la medicina. Altres branques del saber relacionades amb l'àmbit de les anomenades «ciències pures» o «aplicades» (la física, la química, la biologia, la matemàtica, la informàtica, les enginyeries, etc.), han aprofitat les successives onades de «revolucions» industrials i tecnològiques no només per consolidar-se institucionalment (en un pas lloable i molt valuós) sinó per, tot identificant-se paradigmàticament amb el fet científic i destacant la rendibilitat econòmica de les seves propostes, transmetre de manera efectiva la visió que el progrés positiu del coneixement i la prosperitat de la mateixa humanitat passa prioritàriament (majoritàriament?) per l'avenç d'aquests sabers.

Aquesta apreciació inicial no respon sinó a la necessitat de recordar al lector (fins i tot al lector il·lustrat, pertanyent a la comunitat científicoacadèmica) i a les institucions (a les quals, en primer terme, van adreçats aquests reports) per un cantó, la impropedència de les comparacions i, per l'altre, la justificació de les dificultats en l'elaboració del present report. Així doncs, a la vista dels diversos reports (dels seus continguts, de les seves metodologies, de les seves anàlisis i propostes) és temptador endegar un procés de comparació entre l'estat de les diverses ciències a la Catalunya actual o, dins cadascuna d'elles amb relació a la situació observada a altres terres.

En aquest sentit, malgrat que la quantificació hauria de ser un mitjà, una via habitual, fàcil i eloqüent de valoració, molt sovint, massa sovint, esdevé resultat, un resultat únic, simplista i definitiu de qualificació. És perillós, i fins sospitos, encetar processos de comparació entre ciències sense tenir molt present les diverses dinàmiques històriques i les seves característiques internes i més si aquesta comparació es fa tenint en compte xifres de manera única o principal; en qualsevol cas, aquestes dades i altres apreciacions poden servir d'òptim element de contrast. Així, i talment com el report sobre antropologia, ciència política, comunicació i sociologia ja apuntava, en general a Catalunya moltes de les branques de les ciències socials són d'implantació recent i, també en general, moltes d'aquestes branques es mantenen sovint en un segon terme respecte les ciències «pures», amb relació a la consideració social i institucional de la seva recerca.

Tot plegat afecta d'una manera especial la ciència geogràfica, i sense que això pugui ser vist com una excusa ans, ben al contrari, com una característica essencial de la recerca en geografia a la Catalunya dels darrers temps. Així doncs, i a tall d'exemple, malgrat que fa més de dos mil·len-

nis que hi ha estudiosos que, intitulats «geògrafs», han anat fent descripcions de la superfície terrestre; malgrat que l'inici de la institucionalització acadèmica de la geografia es produeix a França, Alemanya i Anglaterra a la segona meitat del segle XIX; malgrat que a Catalunya a finals del segle XIX el paper dels geògrafs ja és significativament valorat i el rigor i la modernitat científica en la geografia catalana es generalitzen ja des dels primers anys del segle XX a través dels treballs de, entre molts altres, Emili Huguet del Villar, Miquel Santaló, Gonçal de Reparaz i, sobretot, Pau Vila; malgrat que, d'aleshores ençà, hi ha hagut al nostre país estudis innovadors i aportacions notables; malgrat tot això, a Catalunya els primers llicenciats «en geografia» no apareixen fins a mitjan la dècada dels anys setanta. En el moment present unes sis-centes persones constitueixen la comunitat de geògrafs i geògrafes en actiu a Catalunya.

Amb tot, la cultura popular segueix identificant els geògrafs i la geografia amb uns temes essencials com per exemple, els estudis regionals, la divisió i l'organització territorial, els mapes i atles, etc.; contràriament, alguns altres temes que tradicionalment els havien estat propis, com per exemple el medi ambient, semblen haver estat activament apropiats per altres professionals que n'han fet llur camp de treball i recerca.

1.2. Sobre la demografia

Pel que fa a l'estudi de la població la interdisciplinarietat n'és un tret essencial: si bé els aspectes biològics, sociològics, geogràfics, històrics i econòmics de les qüestions demogràfiques podrien abordar-se des de qualsevol d'aquestes disciplines, la demografia és avui plenament consolidada com a camp d'estudi diferenciat. Malgrat que no és fins a mitjan segle XX quan es produeix aquesta consolidació, en textos del segle XVII i fins i tot amb anterioritat es poden trobar reflexions sistemàtiques sobre la població, fetes per filòsofs i polítics. El camp d'estudi de la demografia es va delimitant progressivament a mesura que s'aparta dels seus orígens sociològics, econòmics i estadístics. Superant la consideració inicial de ser l'estudi de la història natural i social de la humanitat, la demografia conserva sempre un doble vessant: el quantitatiu (que estudia els canvis i moviments que es produeixen en les poblacions) i el qualitatiu (que s'ocupa de les qualitats físiques, intel·lectuals, morals, etc. dels éssers humans). A Catalunya destaca el paper de Josep Antoni Vandellòs com a introductor dels mètodes i les tècniques modernes així com per la seva preocupació en els temes propis de la demografia contemporània.

El tractament de dades numèriques observades i recopilades en forma estadística per una banda i la seva investigació causal per l'altra, constitueixen les dues cares de la disciplina, i és en aquest segon aspecte, en el del procediment explicatiu més que no pas en el tractament de dades estadístiques, on es remet a altres ciències.

Es diu que quan l'estudiós en demografia dóna explicacions causals sobre els fenòmens de la població no actua com a demògraf pur sinó que aplica la seva formació prèvia de sociòleg, geògraf, economista... i que poques vegades s'aplica una òptica demogràfica a partir d'un coneixement empíric de la població, de les poblacions en cada espai i moment determinats. Les dades estadístiques en què es basa la demografia tenen un referent territorial i temporal molt clar, per la qual cosa semblaria que geografia i història serien els primers elements d'interrelació que tindrien els demògrafs de qualsevol formació en aquestes o altres ciències socials.

1.3. Sobre la recerca geogràfica

Si a l'hora d'elaborar el present report els autors ens haguéssim d'haver restringit a considerar com a recerca geogràfica la que fan els llicenciats o doctors (títols que atorga la universitat i que capaciten per a la investigació i la docència) en geografia, la nostra tasca hauria estat molt més breu i fàcil però del tot incompleta: afortunadament, aquest aspecte no planteja cap problema als autors del report ni a cap membre actual de la comunitat geogràfica catalana que mai no han posat en dubte els coneixements, la professionalitat i la capacitat investigadora de les persones que avui treballen de geògraf i que en el seu moment van obtenir una titulació acadèmica diferent a la de la llicenciatura en geografia. Així, fan «recerca geogràfica» aquells professionals que «es dediquen a la geografia», que identifiquen la seva tasca científica i acadèmica amb la geografia. En ocasions, però, aquesta tasca de dilucidar qui fa què i què fa qui esdevé realment complexa, especialment en el cas de la demografia (ja que no hi ha una titulació del nivell de llicenciatura que identifiqui explícitament i expressa els investigadors en aquest camp) i quan, relacionat amb l'habitual interdisciplinarietat que caracteritza les ciències socials, la tasca investigadora d'algun geògraf o geògrafa és considerada i reivindicada des d'altres camps.

Relacionat amb aquests darrers aspectes, durant anys al nostre país hi ha hagut nombrosos geògrafs que no han pogut (o no han volgut) sotmetre's als «circuitos» habituals de la recerca institucionalitzada i que, tanmateix, han estat desenvolupant una tasca investigadora notable, d'interès i de qualitat. Aquesta constatació obliga a obrir el debat «geografia local» *versus* «ciència homologable»: certament la nostra ciència no hauria arribat a congriar-se sense l'aportació local i individual. Més encara: molts dels geògrafs i demògrafs que avui exerceixen com a tals en el marc institucionalitzat de la recerca abans han dut a terme, sovint d'una manera independent, estudis de tipus local. Darrerament sembla que el «grup de recerca» ha eliminat aquest investigador individual: tot i que els autors d'aquest report són conscients de la pervivència d'aquests investigadors i, sobretot, de la vàlua de les seves aportacions, la valoració (i, especialment, la quantificació) dels seus treballs esdevé força complexa, de manera que s'ha optat per considerar de forma preponderant la recerca feta en el marc de les universitats.

Per acabar de culminar les dificultats en la determinació d'allò que hauria de ser material de base d'aquest report (quina recerca es fa, qui la fa i com), cal recordar que, a diferència del que succeeix en la pràctica totalitat de la resta de ciències a Catalunya (fins i tot entre les altres ciències socials i humanes), no hi ha cap centre o institut específicament de recerca geogràfica (sí que n'hi ha de demografia) i, a més, la que es fa a les universitats catalanes (excepte a la Universitat Autònoma de Barcelona i a la Universitat de Barcelona) radica en departaments (unitat bàsica d'investigació i docència universitària) no específics sinó compartits amb altres ciències (història, història de l'art, sociologia). A més, en algunes ocasions la docència i la recerca en geografia (com sovint també passa amb la demografia) es consideren dins el domini de les ciències socials i en altres dins el de les humanitats, fins i tot dins les estructures d'una mateixa universitat, com pot ser el cas de la UAB.

1.4. Sobre la recerca demogràfica

Malgrat que tant la sociologia com l'antropologia, la història, l'economia i la medicina tracten la població, al nostre país hi ha una estreta relació entre geografia i demografia. En no dispo-

sar d'una llicenciatura en demografia, cal remarcar que els nostres demògrafs mantenen un perfil de llicenciats en altres disciplines afins (sovint la geografia, però també l'estadística, la sociologia, l'economia, l'antropologia o la història) que, a més, han seguit cursos de postgrau amb contingut demogràfic. La formació demogràfica de bona part dels investigadors sèniors ha estat obtinguda a l'estranger, si bé aquesta formació pot ser feta a Bellaterra d'ençà que el Centre d'Estudis Demogràfics promou els cursos de mestratge i el Departament de Geografia de la UAB, amb la cooperació del Centre d'Estudis Demogràfics i de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, organitza el programa de doctorat.

A la Península Ibèrica només dues associacions tracten específicament temes demogràfics: la Asociación de Demografía Histórica, que compta amb membres procedents de tot l'àmbit peninsular, i el Grupo de Población de la Asociación de Geógrafos Españoles. Val a dir que els qui es dediquen a la geografia de la població i a la demografia comparteixen objecte d'estudi i si bé els separen les tècniques d'anàlisi, aquestes resulten cada dia més convergents.

1.5. Sobre geògrafs i demògrafs i la recerca que fan

Talment com succeeix en altres ciències socials, en geografia la frontera entre la recerca bàsica i la recerca aplicada en ocasions és ben poc precisa: si en dècades anteriors això era degut a que la mancança (o la feblesa) de la geografia acadèmica universitària obligava a que les propostes d'estudis aplicats incloguessin quasi sempre una reflexió teòrica i el plantejament d'unes hipòtesis a validar, en els darrers anys la ràpida i intensa evolució del territori requereix un exercici constant de replantejaments dels principis i de les pautes d'anàlisi. Excepció feta de la redacció de reports descriptius o del tractament primari d'informació territorial, a la dècada dels anys noranta els estudis que els geògrafs realitzen de manera «aplicada» inclouen necessàriament aquell procés de recerca i reflexió essencial: així, per exemple, la realitat canviant de les àrees metropolitanes, en general, i de la de Barcelona, en concret, obliga a que en gran part dels estudis fets no es puguin aplicar d'una manera sistemàtica uns principis preestablerts; els debats teòrics en l'àmbit internacional o les noves tecnologies són ràpidament assimilades i obliguen a reformular els termes i processos d'estudi.

Malgrat, doncs, que els estudis vinculats amb la geografia aplicada o professional i també amb la demografia mantenen un alt component de recerca, una altíssima proporció d'aquests estudis sorgeixen de la demanda que les diverses administracions públiques plantegen. Així doncs, predominen les propostes fetes a partir de problemàtiques concretes i realitzades per encàrrec en el marc de gabinets d'estudis privats o en algun centre d'estudis interdisciplinaris socioeconòmicoterritorials de titularitat pública.

Hi ha una dificultat òbvia a l'hora de discriminar els estudis per encàrrec de les administracions que contenen un alt component de recerca dels que són simples informes o són una revisió o ordenació d'informació ja preexistent: aquest fet, juntament amb la dispersió dels treballs realitzats, ha conduït els autors d'aquest report a considerar exclusivament els projectes aprovats pels organismes de recerca de les administracions públiques.

Una problemàtica paral·lela amb vista a la possible quantificació i valoració de la recerca, ha estat la creixent interdisciplinarietat que caracteritza el conjunt de les ciències socials (i que en geografia té una llarga tradició), especialment quan els seus principis esdevenen més orientats a

l'aplicabilitat. Així doncs, molts geògrafs participen d'una manera habitual en equips plurals que no fan sinó assegurar un mutu enriquiment i incrementar la qualitat de la recerca feta.

En aquest sentit, en geografia cada vegada es fa més palesa la dissociació entre l'objecte d'estudi i el subjecte de la recerca: les administracions públiques o les institucions privades en detectar una problemàtica de tipus territorial es plantegen qui pot aportar solucions a l'esmentat problema independentment de la seva formació acadèmica. Així, els professionals de la geografia concorren amb altres experts (sovint, doncs, de manera conjunta i no pas única) de manera que queda diluïda gran part de la vinculació directa, exclusiva i excloent, entre investigador i tema d'estudi, entre llicenciatura i professió. Així, de vegades, el caràcter multidisciplinari de la recerca pot amagar el protagonisme del professional de la geografia.

Les dificultats en la mesura d'aquesta realitat han confirmat també l'opció de quantificar exclusivament les recerques incloses en projectes concedits pels organismes oficials a investigadors emmarcats en departaments universitaris de geografia o al Centre d'Estudis Demogràfics.

Quant a la informació, en l'àmbit de les universitats és possible disposar d'un bon nombre de dades, com les que s'ofereixen a les memòries de cada curs acadèmic elaborades des del Comissionat per a Universitats i Recerca amb el títol *El sistema universitari de Catalunya*. En l'àmbit dels departaments, en canvi, cal remarcar la dispersió de les fonts i l'heterogeneïtat de les dades obtenibles, en aspectes com el finançament, els equips de treball, el personal docent i investigador segons la categoria professional i el gènere, etc.

2. Sobre la recerca institucional en geografia i en demografia

2.1. Els departaments i instituts

Dins el territori CIRIT, els departaments universitaris on s'imparteixen els estudis necessaris per obtenir la llicenciatura i el doctorat en geografia són:

- a) Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)
  - Departament de Geografia
  - Llicenciatura en geografia
  - Programa de doctorat «Geografia humana» (opció «Demografia» i opció «Geografia humana»)

- b) Universitat de Barcelona (UB)
  - Departament de Geografia Física i Anàlisi Geogràfica Regional
  - Llicenciatura en geografia
  - Programa de doctorat «Geografia física i canvi ambiental»
  - Programa de doctorat «Les relacions de Catalunya amb l'exterior»

- c) Universitat de Barcelona (UB)
  - Departament de Geografia Humana
  - Llicenciatura en geografia
  - Programa de doctorat «Pensament geogràfic i organització del territori»

- d) Universitat de Girona (UdG)
  - Departament de Geografia, Història i Història de l'Art
  - Llicenciatura en geografia
  - Programa de doctorat «Ordenació del territori i gestió del medi ambient»

- e) Universitat de Lleida (UdL)
  - Departament de Geografia i Sociologia
  - Llicenciatura en geografia

- f) Universitat Rovira i Virgili (URV)
  - Departament d'Història i Geografia
  - Llicenciatura en geografia

TAULA 1

Personal docent i investigador de les universitats catalanes adscrit a les àrees de coneixement «Anàlisi geogràfica regional», «Geografia física» i «Geografia humana» (1990-1996)

<i>Any</i>	<i>CU</i>	<i>TU</i>	<i>TEU</i>	<i>AJ</i>	<i>AE</i>	<i>FPI (a)</i>	<i>Total</i>
1990	8	30	15	10	15	11	89
1991	8	33	14	13	14	11	93
1992	8	35	13	13	16	12	97
1993	11	43	15	15	16	11	111
1994	14	49	18	16	22	11	130
1995	16	46	18	19	31	13	143
1996	16	53	14	21	40	13	157

(a) No inclou la UB.

Aquestes mateixes dades es presenten de manera desglossada en els quadres 1 i 3 de l'apèndix

CU: catedràtics i catedràtiques d'universitat.

TU: titulars d'universitat.

TEU: titulars d'escola universitària.

AJ: ajudants.

AE: associats i associades i emèrits.

FPI: becaris i becàries dels programes de formació del personal investigador.

A Catalunya no hi ha plans d'estudis propis per a la demografia sinó que es tracta d'assignatures de demografia integrades en altres llicenciatures com la de geografia, economia, ciències polítiques, sociologia, humanitats, etc. Només en matèria de postgrau s'imparteix docència pròpiament demogràfica: l'opció «Demografia» dins el Programa de Doctorat en Geografia Humana de la UAB i el mestratge sobre «Mètodes i tècniques per a l'estudi de la població» del CED.

Pel que fa als instituts i organismes de recerca en temes relacionats amb la geografia i la demografia, cal esmentar:

a) *Centre d'Estudis Demogràfics, CED*: ubicat a Bellaterra i constituït el 1984 com a consorci entre la Generalitat de Catalunya i la Universitat Autònoma de Barcelona, té com a objectiu primordial el seguiment sistemàtic de les pautes i tendències de la població catalana, situada en el context espanyol i europeu. En aquest marc les seves finalitats són: la recerca bàsica i aplicada; la docència amb cursos específics de formació a diferents nivells; la difusió amb publicacions pròpies i alienes, així com l'organització i participació en actes públics, i l'establiment de relacions i lligams amb altres institucions afins. El CED disposa d'una biblioteca i d'un centre de documentació en els quals es posen a l'abast de la comunitat científica i universitària estadístiques de població catalanes i espanyoles des de 1787 i bibliografia sobre demografia catalana, espanyo-

la i europea. Des del 1984 publica les monografies *Papers de Demografia*, en format *working paper*; entre gener de 1990 i desembre de 1996 n'han aparegut 77 números.

b) *Institut d'Estadística de Catalunya*: organisme autònom adscrit al Departament d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya. La seva missió és la gestió del sistema estadístic de Catalunya mitjançant la planificació, la coordinació, la normalització de l'activitat estadística i la prestació d'assistència tècnica estadística. Compta amb experts en demografia i impulsa i organitza treballs purament demogràfics i no només estadístics.

c) *Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona, IEMB*: consorci públic fundat el 1984 i amb seus a Bellaterra i Barcelona, l'objectiu principal del qual és l'estudi de la realitat urbana en el nostre país, la formació de tècnics que l'han de gestionar i l'assessorament a les institucions que operen sobre ella; en l'actualitat el consorci l'integren la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, l'Ajuntament de Barcelona, la Diputació de Barcelona, la Federació de Municipis de Catalunya, la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat de Barcelona, la Universitat Politècnica de Catalunya, la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, el Consorci de la Zona Franca. En el camp de la recerca, l'IEMB manté activitats en tres línies complementàries: els estudis sobre l'estructura i els fenòmens socials a l'àrea metropolitana de Barcelona; els estudis comparatius entre la realitat urbana barcelonesa i altres realitats urbanes; els estudis sobre serveis, administració i economia de les àrees metropolitanes.

L'IEMB disposa d'una biblioteca i d'un centre de documentació especialitzats en temes urbans, metropolitans i territorials tant en l'àmbit teòric com sobre el cas de Barcelona i d'altres ciutats catalanes, espanyoles i d'arreu del món.

Igualment, sosté contactes institucionals i acadèmics de recerca teòrica i aplicada en matèria local, estatal, europea i internacional. És responsable de la publicació periòdica *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona. Territori, estratègies, planejament* iniciada el maig de 1991 i de la qual el desembre de 1996 n'havien estat publicats 25 números.

d) *Institut d'Estudis Territorials, IET*: consorci integrat pel Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya i la Universitat Pompeu Fabra. L'IET és un centre de recerca dedicat al seguiment de la teoria i de la pràctica territorials i urbanístiques. Entre els seus objectius es compten: recollir, tractar i difondre informació de base, elaborar estudis i assessorar sobre problemes territorials i urbanístics; impulsar el tractament pluridisciplinari del medi ambient, de les estructures, de les infraestructures i dels serveis; promoure l'ensenyament de les matèries relacionades amb l'organització del territori en general i amb la planificació en particular.

2.2. Les infraestructures per a la recerca

La geografia contemporània (en el vessant docent, de la recerca teòrica o dels estudis aplicats) necessita un seguit d'infraestructures i equipaments tècnics i documentals específics.

Així, la possibilitat de disposar de col·leccions de revistes especialitzades ha esdevingut una necessitat ineludible ja que les publicacions periòdiques són el canal habitual i més ràpid de transmissió de les noves idees i coneixements.

Per a demògrafs i geògrafs els fons estadístics (censos, padrons, bases de dades, etc.) són eines habituals de treball que, compartides amb altres científics, cal que en puguin disposar d'una manera fàcil i àgil i siguin constantment actualitzades. Si els mapes han identificat tradicional-

ment el treball dels geògrafs, les cartoteques han deixat de ser simples arxius per esdevenir també centres de producció i reproducció cartogràfica i unitats on es recullen i processen documents geogràfics de tot tipus: evidentment mapes en suport paper però també mapes digitals, fotografies aèries i imatges satèl·lit, bases en format CD-ROM, etc. Els nous documents incorporats i les necessitats dels usuaris obliguen a renovar constantment els fons i a disposar d'un personal que mantingui un alt nivell d'especialització i d'actualització.

També en la producció cartogràfica, aquestes noves tecnologies són les que han fet possible, per exemple, l'elaboració i l'edició d'una obra unipersonal com l'*Atlas del port de Barcelona*, aplegut el març de 1995.

Pel fet que en els darrers temps els estudis de geografia han estat directament vinculats a facultats «de lletres», molt sovint els laboratoris de geografia física han sofert una marginació i incomprensió que els ha abocat a una situació de precarietat: actualment els estudis d'impacte ambiental o les anàlisis del paisatge impliquen unes pràctiques i exigeixen l'ús d'unes tècniques que només poden dur-se a terme en el marc apropiat d'un laboratori suficientment equipat.

Els sistemes d'informació geogràfica (SIG), la teledetecció i, en general, l'anàlisi, gestió i planificació del territori a través dels programes i instruments que ofereixen les tècniques informàtiques s'han convertit en un tret característic de la geografia en els darrers anys que ha permès ampliar horitzons i debats. Des de tots els àmbits s'ha reconegut el contingut «geogràfic» d'aquests «sistemes d'informació», i així s'ha popularitzat la terminologia d'aquests instruments.

Aquestes tècniques exigeixen laboratoris equipats amb material que cal renovar sovint, i cal que estiguin dotats de personal fix especialitzat. L'enginyeria en geodèsia i cartografia que prepara l'Institut de Geomàtica (consorci constituït el setembre de 1997 pel Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya —que hi participa a través de l'Institut Cartogràfic de Catalunya—, el Comissionat per a Universitats i Recerca, i la Universitat Politècnica de Catalunya) contribuirà a la formació de tècnics en aquest camp.

Cal deixar endarrere, doncs, la imatge que identifica les eines de la geografia amb un manual i un atlas: aquests segueixen essent necessaris però l'evolució de les tècniques que es fa servir habitualment requereixen unes infraestructures i equipaments específics. De la disponibilitat d'aquestes infraestructures en depèn no només la qualitat de la docència (i doncs, la capacitat i habilitat dels futurs geògrafs) sinó la competitivitat local (a vegades justificant la supervivència de departaments petits a través de la prestació de serveis i la signatura de convenis relacionats amb la demanda d'aquestes tècniques) i la concurrència internacional dels investigadors.

Cal, igualment, que quedin superades les etapes de marginació i incomprensió d'aquestes tècniques en àmbits on el seu ús no és habitual a través d'una ferma aposta en les seves dotacions, així com una superació del treball voluntarista que ha caracteritzat durant molts anys aquests equipaments i serveis. La pràctica totalitat dels serveis cartogràfics i dels laboratoris que s'esmenten a continuació tenen el seu origen en la tasca tossuda i oculta d'algun investigador interessat en el tema i encara avui els seus títols més o menys fastuosos cobreixen de vegades una realitat precària.

2.2.1. *Les infraestructures per a la recerca: biblioteques, mediateques i cartoteques*

A més de les biblioteques i mediateques universitàries, de les del CED i l'IEMB i d'altres centres de documentació amb un gran nombre d'obres d'interès geogràfic i demogràfic com per

exemple la biblioteca de l'Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona (ICESB), la del Centre d'Informació i Documentació de Barcelona (CIDOB), la del Centre d'Estudis Africans, etc., cal esmentar les següents cartoteques (a les quals cal afegir els fons cartogràfics de la Biblioteca de l'Àrea de Ciències Socials i Humanes de la UB —integrats en els fons bibliogràfics de la Biblioteca de Geografia i Història— i la Cartoteca del Departament d'Història i Geografia de la URV; d'aquestes dues cartoteques no ha estat possible obtenir-ne informació específica actualitzada):

a) *Cartoteca de Catalunya*

Creada i adscrita a l'Institut Cartogràfic de Catalunya l'any 1985, fou oberta al públic el 1987. Disposa del personal i del material necessari per assegurar el bon funcionament de l'ICC (especialment dedicat a la producció de cartografia de Catalunya) i, alhora, per atendre les demandes del món científic i laboral, en tant que centre de consulta pública. El seu fons cartogràfic històric és format per mapes, plànols i vistes de ciutats (molt sovint en facsimils) de Catalunya i altres països europeus; en el fons contemporani hi ha cartografia a diferents escales referida a 185 països amb un total d'uns cent mil fulls als quals cal afegir uns trenta mil fulls produïts per l'Institut Geogràfic Nacional i l'ICC. En conjunt es disposa d'uns dos-cents mil fulls. El fons bibliogràfic (uns sis mil títols tècnics, vint mil d'humanístics, i mil dos-cents cinquanta títols a l'hemeroteca) equival a una biblioteca de suport. El fons fotogràfic inclou aproximadament un milió d'ítems (vistes, fotografies aèries, etc.) en diferents suports i el fons documental conté material divers relatiu a la cartografia i la geografia. Publica un *Full Informatiu* (anual).

b) *Servei de Documentació Cartogràfica de la UAB*

Acull la cartoteca creada el 1981 amb els fons adquirits pel Departament de Geografia de la UAB des de 1973. És un servei propi de la UAB amb un director, un Tècnic Altament Qualificat (TAQ), dos becaris i un laboral. Les seves prestacions són la recollida i classificació de documentació geogràfica contemporània de tot el planeta però amb una dedicació especial a Catalunya, Espanya i Europa Occidental. Disposa d'un fons documental de prop de dos mil vuit-cents documents cartogràfics amb més de vint-i-sis mil fulls; uns tres-cents cinquanta atles generals, nacionals i regionals; uns setanta vols de fotografia aèria amb prop d'onze mil fotogrames; disposa també de bases cartogràfiques en suport de CD-ROM i d'imatges digitals. Manté convenis de dipòsit amb diverses institucions de producció cartogràfica. Hi ha servei públic d'atenció de consultes i organitza exposicions periòdiques de col·leccions cartogràfiques; publica un *Full de continuïtat*.

c) *Cartoteca de la UdG*

Des de 1988 acull el fons cartogràfic aplegat inicialment per la Secció de Geografia de l'Estudi General de Girona. El fons cartogràfic consta d'uns quinze mil fulls de mapes amb una cobertura que abraça tot el món però amb èmfasi especial l'Estat espanyol i sobretot Catalunya, així com d'unes tres mil fotografies aèries de diversos anys que cobreixen tota la província de Girona.

Disposa d'una sala de consulta amb taules de superfície adequada i instrumental específic per a l'anàlisi de la documentació cartogràfica. Personal especialitzat i amb dedicació exclusiva té cura, en un horari ampli i estable, del manteniment del fons i de les consultes.

d) *Servei Departamental d'Assistència a la Investigació de Cartografia, UdL*

Iniciat el 1987 com Cartoteca de la Secció de Geografia de l'Estudi General de Lleida. El fons conté prop de set mil fulls (incloent mapes, fotografies aèries, ortofotomapes, imatges satèl·lit) essencialment referits a la província de Lleida, així com diversos atles i CD-ROM. Es disposa d'un espai de consulta i treball adient així com d'estris bàsics de treball. L'horari d'accés és limitat, ja que disposa només d'un becari que s'encarrega del Servei.

2.2.2. *Les infraestructures per a la recerca: laboratoris*

Cal destacar l'existència dels següents laboratoris i serveis tècnics:

a) *Laboratori de Cartografia Automàtica i Sistemes d'Informació Geogràfica (UdL)*

Disposa d'una taula digitalitzadora, un traçador, un escàner, dues impressores i diversos ordinadors on hi ha instal·lat el *software* o programari habitual per a realitzar treballs de cartografia automàtica i de sistemes d'informació geogràfica. El laboratori disposa d'una trentena de bases de dades (majoritàriament de la ciutat i la província de Lleida: censos de població i fiscals, activitats comercials, carrers, etc.) així com d'una vintena de mapes digitalitzats. Realitza tasques de suport a la docència, a la recerca i als convenis signats amb empreses i administracions públiques.

b) *Laboratori de Geografia Física (UAB)*

Situat en el marc del Departament de Geografia de la UAB, és l'espai de recerca d'estudis centrats en l'anàlisi d'usos del sòl com a indicador dels canvis en el paisatge que deriven de les dinàmiques d'abandonament o canvi d'ús, en territoris de muntanya. La integració de diversos paràmetres juntament amb les determinacions d'algunes propietats del sòl al laboratori es realitzen amb els sistemes d'informació geogràfica per tal de produir cartografia temàtica i analítica. Les àrees on es realitza la major part del treball de camp són el Parc Natural del Cadí-Moixeró i el Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac.

c) *Laboratori de Geografia Física (UdG)*

Disposa de material i equipament limitat per tal de dur a terme, essencialment, estudis de vegetació.

d) *Laboratori d'Informació Geogràfica i Teledetecció, LIGiT (UAB)*

Servei propi de la UAB amb un director, un Tècnic Altament Qualificat (TAQ), becaris i personal contractat eventualment. Es dedica a l'elaboració de bases cartogràfiques digitals; l'anàlisi i tractament d'imatges de satèl·lit (teledetecció); l'elaboració de models digitals de terreny i la seva representació en tres dimensions; l'elaboració i integració de bases de dades cartogràfiques i de bases de dades alfanumèriques; la georeferenciació de dades temàtiques; el disseny i la implementació d'aplicacions dels sistemes d'informació geogràfica (anàlisi i planificació del territori, gestió de recursos naturals i d'avaluació d'impactes ambientals, etc.); el disseny de documents cartogràfics per a edició i publicació. Les seves funcions bàsiques són la participació i suport en investigacions i convenis d'equips de recerca de la UAB; la realització de recerques i convenis propis; l'avaluació, adquisició, instal·lació i manteniment de l'equipament informàtic específic per a cartografia digital, teledetecció i sistemes d'informació geogràfica de la UAB; el suport a la docència de la UAB; l'organització de cursos de formació específica.

e) *Servei Científic-Tècnic de Gestió i Evolució del Paisatge (UB)*

Creat el 1987, està organitzat al voltant del Laboratori d'Evolució i Gestió del Paisatge en quatre unitats d'investigació, que comprenen tots els aspectes de ciència del paisatge fonamental i aplicada i que bàsicament són la gestió del paisatge actual, l'evolució del paisatge i paleopaisatge, l'agrogeografia, i la biogeografia i climatologia; pel que fa a les zones d'estudi, els principals centres d'interès són les àrees mediterrània i d'alta muntanya. En funció dels convenis i contractes, el servei compta amb les aportacions de dos catedràtics, un professor associat, tres becaris i tres contractats a diferents nivells (tots ells llicenciats), a més d'un secretari administratiu fix.

f) *Servei de Sistemes d'Informació Geogràfica i Teledetecció, SIGTE (UdG)*

És un Servei Tècnic de Recerca de la UdG; és un centre de transferència de tecnologia especialitzat en el tractament de dades geogràfiques amb mitjans electrònics i informàtics; destaquen el *software* o programari de sistemes d'informació geogràfica per a ordinadors personals i estacions de treball, perifèrics d'entrada i sortida de dades de gran format i l'estació de sistemes de posicionament global. Ofereix serveis de consultoria, producció d'informació, enginyeria geogràfica, assistència en la implantació de sistemes i formació a les organitzacions que tracten dades territorials. Les principals prestacions són l'assessoria i l'anàlisi funcional; el disseny del sistema i el desenvolupament d'aplicacions; la selecció de cartografia digital i la conversió de formats; l'entrada i conversió de dades geogràfiques; l'execució de cartografia de qualitat. Disposa d'una estació base i una de mòbil de sistema de posicionament global amb precisió mètrica; d'estacions de treball i ordinadors personals connectats; programaris per a estació de treball i per realitzar treballs de cartografia automàtica i sistemes d'informació geogràfica; taules digitalitzadores, un traçador, un escàner.

2.3. Els grups de recerca

En el moment de tractar els potencials grups de recerca, la dispersió que suposa que a Catalunya hi hagi cinc universitats on és possible cursar la llicenciatura en geografia es converteix en un factor que en multiplica les possibilitats. Tanmateix, les inèrcies són fortes i, en el període analitzat, a Catalunya hom pot encara distingir dos grans «blocs» d'investigadors vinculats per les afinitats històriques de les respectives universitats: així en els projectes de recerca liderats per la UAB o la UdG hi participen indistintament investigadors d'ambdues universitats i de la UPF, mentre que hi ha participació compartida en les recerques liderades des de la UB, la UdL o la URV. Curiosament i significativa, no solament no hi ha participació d'investigadors d'un «bloc» en les recerques fetes en l'altre, sinó que a la pràctica hi ha una considerable ignorància mútua sobre la feina feta (amb el subsegüent perill de reiteració), ja que els canals de difusió de la producció tampoc no acostumen a ser coincidents.

Com ja ha estat esmentat, la inexistència d'un centre o institut de recerca que dugui explícitament el nom de «geogràfic» minva notablement les possibilitats no només de l'increment de recursos, sinó d'aquella identificació com a «geogràfics» de bona part dels estudis fets en institucions del nostre país i, doncs de nou, de la projecció social de la disciplina. La desaparició, ja fa anys, de la secció barcelonina de l'Institut Juan Sebastián Elcano (del CSIC) i la seva conversió (ja a Madrid però amb teòrica actuació sobre tot Espanya) en Instituto de Economía y Geografía Aplicadas i posteriorment en Centro de Investigaciones sobre la Economía, la Sociedad y el Medio, ha allunyat progressivament la figura del geògraf investigador, no necessàriament vinculat a la docència; a altres països europeus aquesta figura segueix vigent i potenciada i, de fet, res no impedeix el Govern autonòmic català de crear un cos d'investigadors que potenciï la recerca de base.

Certament, podem trobar molta «geografia» en els estudis que es fan en altres centres de recerca vinculats a les universitats: en aquest sentit, podríem referir-nos a molts dels treballs fets a l'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona o al mateix Centre d'Estudis Demogràfics i ressaltar la càrrega geogràfica o si més no territorial que contenen però cal preguntar-se si això no és degut al biaix que llurs directors actuals imprimeixen a causa de la seva formació (dues de les tres persones que han ocupat la direcció de l'IEMB han estat geògrafs) o posició acadèmica.

Igualment, a l'Institut Cartogràfic de Catalunya hi col·laboren molts geògrafs que participen activament en la realització de les diferents fases del procés de producció cartogràfica, amb tot el que això suposa com a recerca de base, sense comptar amb els treballs d'investigació sobre història de la cartografia vinculats a la Cartoteca de Catalunya del mateix ICC.

Sense menystenir l'actuació de ningú sinó simplement remarcant el fet que un mateix organisme, estudi i recerca pot decantar-se vers un o altre enfocament, vers una o altra disciplina, hom pot constatar que «hi ha poca geografia» a l'Institut d'Estudis Territorials de la UPF, al Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals, al Centre Internacional d'Investigació dels Recursos Costaners, a l'Institut Jaume Almera del CSIC, a l'Institut de Ciències del Mar del CSIC, al Centre d'Informació i Documentació de Barcelona (CIDOB), a l'Institut Català de la Mediterrània d'Estudis i Cooperació, o que el mateix Institut d'Estudis Catalans, que no compta entre els seus membres numeraris cap demògraf, vehicula pocs recursos cap a la recerca geogràfica i demogràfica (si bé entre 1995 i 1996 portà a terme el projecte «El paper de la geografia en la renovació pedagògica catalana del primer terç del segle XX»).

En el cas de la demografia aquest plany perd sentit ja que a més de la recerca feta a les universitats, el CED catalitza gran part dels estudis, de la informació, de l'elaboració i transmissió de dades, etc.

Ben a l'inrevés, determinats centres que per definició pròpia no necessàriament haurien de dur a terme tasques de recerca geogràfica, a vegades integren la tasca meritòria d'investigadors (geògrafs o demògrafs); aquest pot ser el cas de l'Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona (ICESB), la Facultat d'Humanitats de la Universitat Pompeu Fabra, la Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació Blanquerna de la Universitat Ramon Llull, etc.

2.4. Altres investigadors fora de l'àmbit dels departaments universitaris

Si en parlar de la recerca feta als departaments universitaris o als instituts de recerca es fa difícil complir la norma d'aquests reports, que els autors compartim plenament, de no esmentar els noms de les persones implicades, aquesta condició es fa encara més compromesa si cal mencionar estudis més individualitzats fora dels àmbits estrictament acadèmics; ser integrant d'una comunitat disciplinària de tan sols sis-cents membres a vegades té avantatges i a vegades inconvenients. En qualsevol cas, hi ha una dificultat afegida que és la de la difusió de la recerca feta de forma individual i/o aïllada o en centres i entitats privades, ja que sovint passa també per canals no acadèmics i, doncs, a vegades no fàcilment ressenyables.

A tall d'exemple, el Primer Congrés Català de Geografia celebrat el 1991, es convertí en una tribuna òptima (talment com ho són, igualment, les anyals Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos) que permeté difondre recerques geogràfiques fetes per investigadors *free lance* o bé adscrits, per exemple, a l'Institut d'Estadística de Catalunya, a l'Institut Català per al Desenvolupament del Transport, a diverses direccions generals del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, a l'Àrea Sanitària del Servei Català de la Salut, a la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, a l'Institut d'Estudis Autònoms, així com pertanyents a gabinets privats d'estudis (Geotec, Georama, CEAT, Centre Internacional d'Estudis Urbans, etc.). El caràcter anònim de gran part de la recerca feta pels geògrafs i les geògrafes, pels demògrafs i les demògrafes que treballen a les administracions públiques sovint amaga o despersonalitza estudis i reflexions ben rellevants.

2.5. Grups de recerca consolidats

La CIRIT reconeix l'existència d'un seguit de grups de recerca «consolidats»; aquest llistat, també recollit en l'obra *La recerca a Catalunya*, no inclou altres equips d'investigació que, per la seva llarga trajectòria o els seus resultats, a parer nostre, mantenen igualment un nivell de «consolidació», rigor i producció científica prou evident (com, per exemple, l'equip del Departament de Geografia Humana de la UB dedicat al «Desarrollo científico y cambio territorial en la España contemporánea» o la Càtedra de Geografia i Pensament Territorial de la UdG).

Els grups de recerca que la CIRIT cataloga com a «consolidats» són els següents:

- a) Grup d'Estudi de Geografia i Gènere (al Departament de Geografia de la UAB);
- b) Grup d'Estudis Històrics de la Població de Catalunya (al CED);
- c) Grup d'Estudis Territorials i Urbans (al Departament de Geografia Humana de la UB);
- d) Grup de Geografia Aplicada (al Departament de Geografia de la UAB);
- e) Grup de Paisatge i Reconstrucció Paleambiental de la Muntanya Mediterrània (al Departament de Geografia Física i Anàlisi Geogràfica Regional de la UB);

- f) Grup de Recerca Ambiental Mediterrània, GRAM (al Departament de Geografia Física i Anàlisi Geogràfica Regional de la UB);
- g) Grup de Recerca de Territori i Societat (al Departament de Geografia i Sociologia de la UdL).

2.6. Els projectes de recerca

Com s'ha dit, l'origen divers dels investigadors en geografia, la interdisciplinarietat creixent dels temes en estudi i l'habitual treball conjunt amb professionals amb altres titulacions, sovint fan força difícil l'anàlisi de la recerca feta en el camp de la geografia. Per simplificar i aclarir el tractament de la informació en aquest report, s'identifica ací com a recerca bàsica la que es realitza en els departaments universitaris de geografia i en el CED, i que es materialitza en el marc de projectes subvencionats per les administracions públiques (CICYT - DGICYT, MEC, UE, CIRIT). S'exclouen, doncs, els projectes que sorgeixen de la demanda d'algunes administracions, com el Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Barcelona, els consells comarcals, els ajuntaments, etc. Pel que fa al finançament, la taula 2 recull només les dades referides a les convocatòries CICYT - DGICYT, segons any de concessió; recull aquelles en què l'investigador principal pertany a alguna de les universitats catalanes; no hi ha informació completa, suficient i/o fiable per al finançament procedent d'altres institucions.

Certament que seguir aquest criteri pot privilegiar la valoració d'un tipus de recerca i pot oblidar la tasca feta per altres investigadors; tanmateix, cal remarcar que aquestes subvencions provenen dels projectes proposats per la iniciativa dels investigadors universitaris (i no d'encàrrecs d'empreses o administracions) de manera que també poden ser un indicador més adient respecte de les tendències dels actors de la recerca a Catalunya.

TAULA 2

Finançament a la recerca bàsica en geografia i demografia en convocatòries públiques (1990-1995) (a) (b)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	Total
UAB	14500	11000	0	16520	0	0	42020
UB	0	6350	4000	14315	0	8521	33186
UdG	0	2500	0	3500	0	9042	14842
UdL	0	0	1000	0	0	3500	4500
URV	0	2750	0	0	2100	3500	8350
Total	14500	22600	5000	34135	2100	24563	102898

(a) Segons l'any inicial de concessió de projectes CICYT - DGICYT (Programa Sectorial de Promoción General del Conocimiento; Plan Nacional de Investigación Científica y Desarrollo Tecnológico).

(b) En milers de pessetes.

Tot fent una anàlisi per temes, es poden inventariar els següents equips de recerca (sovint amb col·laboracions d'investigadors de fora de Catalunya), que no sempre són reconeguts oficialment com a grups de recerca consolidats:

a) *Estudis sobre biogeografia de Catalunya*: aquests tipus d'estudis, tractant aspectes com la cartografia de la vegetació, la problemàtica ambiental dels boscos mediterranis i la gestió dels incendis forestals, són de llarga tradició a la UB i també, més recentment, a la UdG;

b) *Estudis sobre l'evolució en les formes del paisatge mediterrani*: els estudis sobre el paisatge, des de diverses vessants, mantenen una llarga tradició a la UB i s'integren en el marc d'un grup consolidat de recerca;

c) *Estudis sobre climatologia a Espanya*: un equip de treball de la UB investiga sobre la incidència del fet urbà en les variacions climàtiques, en especial l'anomenada «illa de calor», així com els canvis climàtics observats en aquest país al llarg del segle XX; aquest mateix equip és, juntament amb l'ICC, responsable de l'elaboració de l'*Atlas climàtic de Catalunya*;

d) *Estudis sobre història de les disciplines científiques mediambientals a Espanya i Iberoamèrica*: des de la dècada dels setanta un grup d'investigació al voltant de la Càtedra de Geografia Humana de la UB sobre història del pensament geogràfic, diversifica la seva activitat cap a l'estudi de la història de les idees ambientals a Espanya i més recentment a Iberoamèrica. Entre les qüestions tractades cal destacar les investigacions sobre la política forestal a Espanya i Iberoamèrica en els segles XVIII i XIX, la percepció del bosc, la muntanya i els paisatge urbà al segle XIX i l'excursionisme científic en el segle XIX;

e) *Estudis orientats a l'anàlisi i la gestió dels riscos naturals*: a l'entorn de la temàtica dels riscos ambientals, continuen generant-se un cert nombre d'investigacions, la majoria realitzades des de la geografia física, que han contribuït a un avenç en la diagnòsi de la fenomenologia dels riscos naturals, especialment pel que fa a aiguats i sequeres. Altrament, també s'hi incorporen progressivament els conceptes i mètodes desenvolupats des de la geografia humana anglosaxona, més interessats en les dimensions humanes i socials d'aquests riscos naturals. En aquest últim cas, cal esmentar els estudis que s'interessen pels mecanismes que generen la vulnerabilitat i l'adaptació humanes a les inundacions (a la conca del Ter i a la Costa Brava: recerques a la UdG i la UAB, en perspectiva actual i històrica), i els que relacionen les variacions dels usos del sòl a la Conca de Barberà amb l'augment dels incendis forestals i de les inundacions, amb treballs des de la URV;

f) *Estudis sobre l'impacte socioambiental de la gestió de residus*: alguns geògrafs —de la UdG i la UB— s'han interessat per l'estudi de les pautes de localització de les plantes de deposició i tractament de residus així com dels seus impactes en l'ordenació del territori, i de la gestió política d'abast local i regional;

g) *Estudis sobre àrees de muntanya i espais naturals protegits*: també s'han realitzat estudis sobre l'anàlisi de les transformacions que ha experimentat el medi socioeconòmic i el medi natural antròpic a diferents contrades del Pirineu català en les darreres dècades, que porten a dissenyar propostes de models de gestió de les àrees de muntanya, amb especial atenció als espais naturals. Són fets des de la UB, la UAB i la UdG;

h) *Estudis a l'entorn de l'aplicació de tècniques d'anàlisi espacial per a la gestió del medi ambient*: segurament, un dels temes preferents de recerca en matèria mediambiental gira al voltant de l'ús i desenvolupament de les tècniques d'anàlisi espacial per a la gestió del medi ambient, com són la cartografia automàtica, els sistemes d'informació geogràfica i la teledetecció. Aquestes noves tècniques s'apliquen a àmbits de treball tan diversos com l'estudi dels canvis en els usos del sòl, la pre-

venció d'incendis forestals, la cartografia dels riscos d'inundació fluvial, el control de processos erosius a les àrees de muntanya, la delimitació de fronteres agrícoles a l'Amèrica Central, la millora de la gestió energètica a les ciutats, etc.: aquestes aplicacions es duen a terme a totes les universitats catalanes;

i) *Estudis sobre l'anàlisi i la gestió d'espais fluvials i litorals*: una altra línia de recerca endegada a la UAB i la UdG s'interessa per l'anàlisi, la dinàmica, la valoració i la gestió dels paisatges fluvials i litorals, essent els àmbits preferencials d'estudi i aplicació les conques baixes dels rius Foix i Fluvià i els litorals de la Costa Brava i del Garraf;

j) *Estudis sobre el desenvolupament i l'aplicació de metodologies mediambientals*: la utilització de diverses metodologies de reconeixement i diagnòstic ambiental per a la gestió del medi ambient (estudis d'impacte ambiental, auditories ambientals, etc..) està portant a diferents geògrafs —de la UB, la UAB, la URV i la UdG— a treballar en l'estudi de les potencialitats de la seva utilització i en l'aplicació a diagnosis ambientals de diferents àrees rurals i urbanes de Catalunya. La principal aportació feta des de la geografia rau en la integració d'una diversitat de variables, que afecten tant el medi físic com l'activitat humana;

k) *Estudis sobre desenvolupament rural sostenible a l'Amèrica Llatina*: confirmant l'interès no exclusivament local de la recerca geogràfica catalana, equips de recerca de la UB i de la UdG confirmen els lligams i interès d'aquestes universitats per Amèrica Llatina i la intenció de, superant els estudis regionals clàssics, avançar en propostes d'anàlisi i planificació regional;

l) *Estudis sobre les àrees marginals de Catalunya*: centrat en les zones rurals, de muntanya i/o despoblades, aquesta recerca de la UB, que integra també investigadors de la UdL, té com a objectiu final l'elaboració de propostes aplicables i la formulació d'estratègies alternatives;

m) *Estudis sobre xarxes de ciutats i sistemes urbans a Catalunya*: alguns estudiosos de la UdG i de la UAB treballen a l'entorn de les relacions que s'estableixen entre ciutats de les terres catalanes a partir dels fluxos de mobilitat de la població i del paper que tenen les fires i els congressos com a catalitzadors d'activitat econòmica;

n) *Estudis sobre morfologia urbana i comerç al detall*: un equip de la UdL, en bona part vinculat a l'organització de les Setmanes d'Estudis Urbans a Lleida, ha consolidat aquesta línia de recerca, tant en el vessant de reflexió teòrica com pel que fa a l'anàlisi de casos. Cal valorar la publicació regular de les actes de les Setmanes;

o) *Estudis sobre els espais del consum*: recerca feta a la UB i relacionada amb l'anàlisi de les transformacions urbanes observades en els darrers temps a partir dels processos de terciarització i centralització de les activitats, en especial seguint els casos de Barcelona i Madrid;

p) *Estudis sobre els aspectes territorials de les activitats turístiques*: les problemàtiques dels nuclis turístics s'han analitzat des de la UAB, des de la UdG, per al cas de la Costa Brava, i des de la URV pel que fa a la Costa Daurada i el delta de l'Ebre, així com s'ha revisat el paper de les administracions locals en la regeneració i desenvolupament d'aquestes àrees;

q) *Estudis sobre l'anàlisi i l'ordenació del territori en les àrees de muntanya catalanes*: el grup de geografia aplicada de la UAB inicià la seva tasca amb anterioritat al període analitzat i s'ha caracteritzat per la introducció a casa nostra de nous conceptes (desenvolupament sostenible) i noves metodologies (sistemes d'informació geogràfica) en la formulació de propostes alternatives de desenvolupament per a les àrees del Pirineu central català;

r) *Estudis sobre història de les ciències relacionades amb el territori i sobre diversos aspectes del pensament geogràfic i la geografia històrica a Espanya*: aquest grup de recerca, vinculat a la

publicació *Geo-crítica* de la UB, té una apreciable projecció exterior, especialment intensa a Espanya i a l'Amèrica Llatina, i encapçala una xarxa internacional de debat i estudi;

s) *Estudis sobre pensament geogràfic i geografia política, orientalisme i colonialisme*: aquesta recerca endegada des de la UdG suposa una proposta inèdita d'estudi, des de la geografia, de l'acció colonial d'Espanya en el protectorat sobre el Marroc, acció analitzada des del vessant geopolític fins a la intervenció i ordenació del territori marroquí. Des d'un punt de vista conceptual, la recerca entronca amb l'orientalisme, un dels temes d'interès en el pensament geogràfic actual;

t) *Estudis sobre activitat econòmica i relacions de gènere*: temàtica iniciada a la UAB a començaments de la dècada dels vuitanta, ha permès consolidar un grup de treball de «Geografia i gènere», reconegut institucionalment, que si en el seu moment resultà pioner d'aquest tipus d'estudis a Espanya, en l'actualitat ha esdevingut conegut i reconegut; el grup de treball inclou investigadors del CED i forma part d'una xarxa internacional;

u) *Estudis sobre l'estructura territorial de la població de Catalunya*: fets a la UAB en estreta vinculació amb l'equip d'investigadors del CED, analitzen la distribució geogràfica del poblament des d'una perspectiva multivariable i sistemàtica, en l'àmbit català i en el marc referencial espanyol i europeu;

v) *Estudis sobre l'evolució de la població de Catalunya entre 1787 i 1991 des d'una òptica territorial*: l'objectiu central és la investigació de les pautes territorials resultants de les transformacions demogràfiques esdevingudes durant els darrers dos-cents anys. Al voltant d'aquest projecte del CED i de la UAB es realitzen recerques paral·leles de reconstrucció històrica de famílies, mobilitat, migracions, nupcialitat, fecunditat i natalitat, etc., tot construint un banc de dades estadístic i cartogràfic;

w) *Estudis relacionats amb les migracions internacionals*: al CED i la UAB s'estudien les característiques sociodemogràfiques de la població no espanyola establerta a Catalunya i l'evolució del fenomen de les migracions en el context europeu;

x) *Estudis relacionats amb els canvis en les pautes i polítiques familiars*: des del CED s'estudia l'impacte dels canvis de la dinàmica demogràfica sobre les famílies, així com la transformació de les llars i les famílies a Catalunya i a Espanya dins el context europeu;

y) *Estudis de previsions i prospectiva demogràfica*: la demanda creixent, per part de les administracions públiques i les empreses privades d'estudis sobre els canvis futurs en el volum i en l'estructura de la població ha motivat l'articulació d'un grup de recerca al CED (al qual hi ha vinculats estudiosos de la UB), especialitzat en previsions de població i que actualment ha ampliat la seva recerca a les previsions d'habitatges, no només en l'àmbit de Catalunya sinó també de la resta de l'Estat, així com dels països mediterranis.

Pel que fa a la recerca en demografia trobem que és el Centre d'Estudis Demogràfics qui concentra el major nombre de projectes, tant de recerca bàsica com aplicada. Entre la resta d'investigadors adscrits a les diferents universitats domina la recerca de tipus bàsic, producte de la presentació de projectes als programes de «Promoción General del Conocimiento», dels programes de R+D del Ministerio de Educación y Cultura, o de programes equivalents del Comissionat per a Universitats i Recerca i, en algun cas, de participació en algun grup d'equips d'investigació en l'àmbit europeu finançat per la Comissió Europea. Aquest també és el cas d'un cert nombre de treballs del CED, encara que dominen els que són encarregats per altres organismes, majoritàriament de caràcter públic. Hi destaca el nombre de treballs fets per conveni de col·laboració amb diferents departaments i or-

ganismes vinculats a la Generalitat de Catalunya, seguits per treballs per a institucions del govern central, per a ajuntaments catalans i per a organismes d'altres comunitats autònomes.

Amb relació a l'àmbit dels treballs, si repassem les memòries d'activitat del CED, veurem que entre 1990 i 1995 un 40,4 % de treballs abastaven l'àmbit de Catalunya, un 19,1 % l'àmbit comarcal o metropolità, un 17,2 % l'àmbit local, municipal, un 10,6 % l'àmbit estatal, un 8,5 % l'àmbit europeu, i un 4,2 % es refereixen a altres comunitats autònomes de l'Estat espanyol.

Quant a l'equip humà que fa possible aquests treballs podem parlar, en l'actualitat d'una vintena d'investigadors i investigadores que han treballat al CED amb diferents vinculacions (ja sigui contractats a temps complet o parcial, associats —majoritàriament professors de la UAB— i becaris propis o finançats pel MEC o la CIRIT). El percentatge de continuïtat pel que fa a les persones és alt, tot i que també hi ha hagut certa mobilitat, en especial a causa d'estades més o menys perllongades a l'estranger i a la presència d'investigadors estrangers a la seu del CED. Es tracta, conjuntament, de tretze a divuit investigadors, i de dos a vuit becaris (vegeu els quadres 2 i 4 de l'apèndix).

2.7. Els temes de recerca

Els temes objecte de recerca, inventariats sense cap valoració absoluta ni relativa per part dels autors del report, són agrupables en els sectors i subsectors següents:

a) *Pensament geogràfic i didàctica de la geografia*

Pensament geogràfic

- Anàlisi social del coneixement territorial (UAB, UB, UdG, UdL)
- Història de la ciència, de les idees i de les propostes d'estudi sobre el territori (UAB, UB)
- Història de la geografia i dels geògrafs (UAB, UB, UdG, UdL, UPF)
- Noves tendències, conceptes i mètodes (UAB, UdG)

Geografia, cartografia i educació

- Els atlas i els mapes escolars (UAB, UB)
- La dimensió europea en la formació d'ensenyants (UAB)
- Programació de la geografia i material curricular a l'ensenyament secundari (UAB)

b) *Anàlisi i planificació del medi físic i del paisatge natural*

Climatologia

- Modificacions humanes del clima urbà (UAB, UB, URV)
- Variabilitat climàtica a Espanya i a Europa (UB)

Biogeografia

- Boscos mediterranis (UB, UdG)
- Cartografia de la vegetació (UB, UdG)
- Geobotànica (UB, UdG)

Hidrologia

- Balanç hidrològic (UB, UdL, URV)

Anàlisi del paisatge natural i planificació mediambiental

- Anàlisi de la diversitat i els seus efectes visuals en àrees de muntanya (UAB)
- Anàlisi integrada del paisatge (UB)
- Auditories ambientals (UAB, UdG)
- Contaminació i territori (UB, UdG)
- Diagnòs ambiental i planejament urbà i estratègic (UdG)
- Efectes dels canvis dels usos del sòl en el medi físic d'alta muntanya (UAB)
- Medi ambient i gènere (UdG)
- Ordenació i gestió integrada de les àrees fluvials i litorals (UAB, UdG)
- Paisatges litorals i models de desenvolupament (UAB, UdG)
- Riscos naturals: incendis forestals (UAB, URV)
- Riscos naturals: inundacions fluvials (UAB, UdG, URV)
- Riscos naturals: plans d'emergència (UdG)

c) *Geografia i sociologia de la població i demografia*

- Anàlisi sociològica de l'habitatge a Espanya (CED)
- Canvis familiars i estat del benestar (CED)
- Estadístiques del moviment natural de població (CED)
- Estructures familiars a Espanya i a Europa (CED)
- Fecunditat i activitat econòmica femenina (CED, UAB)
- Hàbits i condicions de vida de la població (IEMB)
- Immigració femenina i integració laboral (CED)
- La població de Catalunya: perspectiva històrica i territorial (CED, UAB)
- La població estacional (IEMB, UAB)
- Les migracions internes a Catalunya (CED)
- Mercat matrimonial i constitució familiar (CED)
- Mobilitat, migracions i mercat de treball a Catalunya i a Europa (CED, IEMB, UAB)
- Previsions i perspectiva de la població i de les migracions (CED, UB)
- Reconstitució de les poblacions del passat (CED)
- Salut pública (IEMB)
- Victimització i seguretat ciutadana (IEMB)

d) *Geografia històrica i geografia política*

- Colonialisme i orientalisme (UAB, UdG, UPF)
- Els nacionalismes i el territori (UdG)
- Geografia de l'administració i els serveis públics (IEMB, UAB)
- Geografia electoral (UAB, UdG)

- Geografia històrica (UB, UdL)
- L'organització territorial de Catalunya (UAB, UB, UdL)

e) *Geografia de les activitats econòmiques*

- Ciutats turístiques (UAB, UdG, URV)
- Dona i reestructuració econòmica (IEMB, UAB)
- Els espais de consum (UB)
- Energia i territori (UAB)
- Geografia industrial i dels serveis a Espanya i la Unió Europea (UdG, URV)
- Recursos naturals i turisme (UAB)
- Regeneració turística (UAB, UdG, URV)
- Turisme residencial (UdG)
- Xarxes de transports i de comunicacions (IEMB, UAB, UB)

f) *Anàlisi i planificació territorial*

Anàlisi del fet rural

- Creixement econòmic i desenvolupament agrari (UdL)
- Geografia rural i gènere (UAB, UdG)
- Metropolitanització d'espais rurals (UAB)

Anàlisi i planificació del fet urbà i metropolità

- El sistema urbà dels Països Catalans (UAB)
- Els centres històrics (UAB, UdL)
- Els rius com a elements estructuradors de l'espai urbà (UdG)
- Impacte urbà del canvi econòmic (IEMB, UB, UdL)
- Ordenació del territori: planejament urbanístic i planificació regional (IEMB, UAB, UdG)
- Planejament físic i estratègic d'espais urbans (IEMB, UAB, UB, UdG, UdL)
- Repertoris estadístics (IEMB)
- Sistemes de parcs urbans i xarxes ambientals (UdG)

Anàlisi i planificació de la regió metropolitana de Barcelona

- Estudis previs al Pla Territorial Metropolità de Barcelona (CED)
- Estudis sobre l'impacte econòmic de les activitats, els equipaments i les infraestructures (IEMB)
- Explotació de l'enquesta sobre les condicions de vida i els hàbits de la població (IEMB, UAB)
- L'habitatge, la mobilitat i la percepció del territori (IEMB, UAB)
- L'ordenació del territori i la planificació metropolitana (IEMB, UAB)
- Medi ambient (IEMB)
- Planejament urbanístic i territorial (IEMB)

Anàlisi i planificació regional a Catalunya

- Anàlisi del territori i desenvolupament sostenible en les àrees de muntanya (UAB, UdG)
- Creixement i morfologia urbana a les ciutats catalanes (UB, UdL)
- Despoblament rural i àrees marginals (UAB, UdL, URV)
- Estudis previs al Pla Territorial General de Catalunya (CED, UdG)
- Impacte territorial de l'acció de les Comunitats Europees (UdL)
- L'estructura territorial de la Catalunya central (UdG, URV)
- L'estructura territorial de les comarques del nord-est (UdG)
- Les àrees de muntanya i els espais naturals protegits (UAB, UB, UdG)
- Les transformacions territorials a Catalunya (UAB, UdL)
- Ordenació territorial dels serveis d'ensenyament (UAB)
- Planificació del sistema educatiu (IEMB)

Anàlisi i planificació regional a l'Amèrica Llatina

- Desenvolupament local sostenible a l'Amèrica Llatina (UB, UdG)
- Les fronteres agrícoles a l'Amèrica Central (UdG)
- Planificació regional i urbana a l'Amèrica Llatina (UB, UdG)

g) *Cartografia, sistemes d'informació geogràfica i teledetecció*

- Cartografia analítica (ICC, UAB, UB, UdG, UdL)
- Història de la cartografia (ICC, UAB, UdL)
- Metodologia de la documentació i la informació cartogràfica (ICC, UAB)
- Sistemes d'informació geogràfica (UAB, UB, UdG, UdL)
- Teledetecció i sistemes de posicionament global (ICC, UAB, UdG)

3. Sobre els resultats de la recerca

3.1. Les revistes

Cap de les revistes acadèmiques de geografia publicades a Catalunya apareixen referenciades al Social Science Citation Index (SSCI): si aquest fos l'únic element que calgués considerar a l'hora de valorar la qualitat i impacte de la geografia catalana a escala internacional, el resultat seria, evidentment, ben desencoratjador. Convé no oblidar, tanmateix, en primer lloc, el biaix que el SSCI manté en pro de les revistes del món anglòfon (entenen que li treu força com a paràmetre de comparació universal) i que li fa ignorar publicacions d'excel·lent qualitat que apareixen en altres àmbits culturals. En segon lloc, cal constatar que en ciències socials aquest tipus d'índex no tenen el predicament que han assolit en les ciències «pures».

En el període 1990-1996, dues de les revistes acadèmiques publicades des de les universitats catalanes (*Geo-crítica* i *Documents d'Anàlisi Geogràfica*) han refermat la seva funció mentre que d'altres encetaven un període d'estancament o fins d'oberta incertesa corroborada per la seva irregularitat. Ambdues són àmpliament llegides i considerades a les universitats espanyoles i llatinoamericanes, en una valoració que s'inicià en dècades anteriors quan aquestes revistes s'esforçaren ja per contribuir a la introducció de noves tendències, idees i temes en la geografia hispànica.

Malgrat que sigui difícil quantificar aquesta apreciació d'ambdues publicacions, el fet que estiguin presents en un gran nombre de les hemeroteques universitàries d'arreu del món és ja un element prou significatiu; com a factors afegits d'aquesta àmplia difusió es poden adduir els prop de quatre-cents intercanvis que *Documents d'Anàlisi Geogràfica* manté amb publicacions dels cinc continents o el fet que *Geo-crítica* hagi esdevingut la primera revista editada en format electrònic (difosa via Internet sota el títol *Scripta Nova*), assegurant així una més gran velocitat en la transmissió de les idees. En qualsevol cas, l'enfocament i la temàtica dels articles apareguts evidencien que es tracta de publicacions que mantenen una perspectiva internacional, que també és present a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* tot i la seva funció primària de difusió d'estudis referents al nostre país.

L'estancament o les irregularitats en la periodicitat de la resta de revistes acadèmiques de geografia s'entén, bàsicament, per les dificultats d'edició que, cada dia més, aquest tipus d'empresa implica: la manca de suport i finançament oficial (sovint les revistes es nodreixen dels pressupostos residuals dels departaments universitaris on s'acullen) s'afegeix al treball, sempre voluntarista i complementari d'altres activitats, que hi dediquen els respectius responsables.

Certament calen subvencions a les revistes autòctones que incloguin habitualment el català com a idioma vehicular per potenciar la normalització científica d'aquesta llengua; tanmateix aquests ajuts no poden excloure revistes que, al costat del català, continguin articles en altres idiomes, ja que la producció científica s'expressa de manera habitual, espontània i simultània en diverses llengües. Només d'aquesta manera la ciència feta a Catalunya podrà entrar d'una manera menys difícil i més lògica en els circuits mundials de la difusió de la recerca, sense recórrer necessàriament al monolingüisme en anglès.

L'existència d'alguna revista que, bo i mantenint el nivell acadèmic adient, posés a l'abast d'un públic ampli els resultats de la recerca geogràfica feta al nostre país i traslladés a l'àmbit català la que es fa en altres indrets, ben segur que contribuiria a redreçar la deformada percepció po-

pular que sovint hom té de la geografia alhora que potenciaria la investigació feta al nostre país; en aquest sentit, i a diferència de *L'Avenç. Revista d'Història*, l'experiència de la revista *Terra* no es pot considerar suficientment reeixida, mentre que tampoc hi ha l'equivalent a la revista *Recerques* (centrada en l'estudi de la història de Catalunya).

TAULA 3

Idioma dels articles publicats en les revistes acadèmiques de geografia (1990-1996)

Revista	Total d'articles considerats (1990-96)	Articles publicats en català	Articles publicats en castellà	Articles publicats en anglès	Articles publicats en francès
<i>Documents d'Anàlisi Geogràfica</i>	123	89	34	0	0
<i>Espai-Temps</i>	14	10	4	0	0
<i>Geo-critica</i>	16	0	16	0	0
<i>Notes de Geografia Física</i>	42	18	24	0	0
<i>Papers de Demografia</i>	81	33	36	10	2
<i>Revista Catalana de Geografia (a)</i>	95	95	0	0	0
<i>Revista de Geografia</i>	35	3	32	0	0
<i>Tarraco</i>	29	2	19	0	8
<i>Treballs de la Soc. Cat. de Geogr. (b)</i>	238	201	25	5	5

El quadre 6 de l'apèndix presenta informació desglossada sobre les revistes acadèmiques de geografia.

- (a) Des del núm. 22 (abril 1994) passa a denominar-se *Terra. Revista Catalana de Geografia, Cartografia i Ciències de la Terra*.
 (b) També un article en italià i un en portuguès.

Igualment seria prou interessant per a la geografia acadèmica catalana la inserció habitual d'informacions geogràfiques en els suplementos científics dels diaris catalans o bé d'una pàgina «de geografia» en les revistes generals o culturals, a l'estil del que en els anys vint i trenta feien Pau Vila, Gonçal de Reparaz i altres geògrafs en les pàgines de *La Publicitat* o, posteriorment, les col·laboracions de Salvador Llobet a *Destino*; fins fa poc temps *Revista de Girona* era de les poques que la mantenia com a secció fixa. Habitualment tampoc els debats televisius, els radiofònics o els xats interactius compten amb la presència de geògrafs malgrat que hi sovintegen els temes territorials.

Pel que fa a demografia, cal esmentar la publicació *Papers de Demografia*, editada pel CED en format de *working paper* però amb una considerable difusió en centres de recerca especialitzats. La major especificitat de la demografia i l'interès social per algun aspecte de la dinàmica de la població fa que l'opinió dels demògrafs i demògrafes sigui requerida sovint en els mitjans de comunicació. Aquesta presència pública contribueix a la difusió del coneixement d'aquesta ciència i de les recerques en curs.

3.2. Les publicacions

En el període 1990-1996 quinze investigadors vinculats a les universitats catalanes han publicat un total de setze articles en les revistes preses en consideració per l'Institute for Scientific Information (ISI) a l'hora d'elaborar els seus índexs de citacions (vegeu el quadre 7 de l'apèndix).

Cal esmentar que, segons l'ISI, les revistes de geografia estan repartides en tres dels seus set grans àmbits d'anàlisi bibliomètrica («Social & Behavioral Sciences», «Agriculture, Biology & Environmental Sciences» i «Physical, Chemical & Earth Sciences»); que, en el primer d'aquests tres àmbits, les revistes de geografia humana són en la categoria «Environmental Studies, Geography & Development» i les revistes de demografia són considerades majoritàriament dins de la categoria «Sociology & Anthropology». En cap cas, ni geografia ni demografia no compten, amb categories pròpies o exclusives.

Aquells setze articles d'autors catalans, concentrats en dotze revistes, sovint tenen més d'un autor cadascun, ja que dos investigadors participen en tres articles cadascun i altres quatre autors tenen dos articles publicats (vegeu el quadre 8 de l'apèndix). Nou dels setze articles han aparegut els anys 1995 i 1996: aquest fet demostra les dificultats i el caràcter recent de la internacionalització de les publicacions dels geògrafs i geògrafes nostres, així com, alhora, explica que l'impacte registrat de les citacions és molt baix o nul (els articles encara no han estat a penes utilitzats i citats per altres autors).

Cal esmentar que malgrat que els demògrafs i demògrafes de les universitats i centres de recerca catalans mantenen una activa participació en congressos i seminaris internacionals, i que el nombre de textos apareguts en publicacions estrangeres és apreciable, cap d'aquests articles no ha estat editat en les revistes preses en consideració per l'ISI. Una vegada més, si els índexs i llistats de l'ISI han de ser considerats com l'únic barem que cal considerar o com els que confereixen el marxamo de qualitat, els demògrafs i demògrafes del nostre país o bé no fan recerca de qualitat o bé erren a l'hora de triar les revistes on publicar els resultats de les seves investigacions. Potser la raó d'aquesta situació cal trobar-la, de nou, en aquella poca permeabilitat d'aquests índexs i en l'orientació i poder de les institucions editores, anglosaxones.

Tot i les dificultats que comporta publicar els resultats de les pròpies recerques i, especialment, fer-ho en revistes i editorials de fora d'Espanya, cal dir que la presència d'investigadors catalans hi és reduïda però constant i amb una lleugera tendència al creixement. En tot cas, cal remarcar edicions catalanes d'abast i interès comunitari com l'obra *Energia i indicadors socioeconòmics a la Comunitat Europea*, l'*Atlas de l'Euroregió*, etc.

Malgrat tot, el prestigi de certes investigadores i certs investigadors catalans (en concret cinc) fa que siguin presents en els consells editorials o assessors de revistes espanyoles i estrangeres, fins a un total de vint (vegeu quadre 9 de l'apèndix).

El fet de no publicar en revistes estrangeres pot vincular-se més al caràcter local, i sovint aplicat, dels temes estudiats pels investigadors autòctons que no pas a l'encara no prou generalitzat domini de llengües estrangeres o la manca de recursos per a fer-ne traduccions acurades. L'habitual i activa participació dels investigadors catalans en congressos, fòrums i xarxes de recerca internacionals demostra que els idiomes han deixat de ser el factor limitador i que l'acceptació de textos per part d'editorials forànies depèn més de la qualitat i l'interès general dels escrits, així com del grau de coneixences i contactes dels geògrafs i geògrafes catalans en els cercles internacionals.

TAULA 4

Publicacions del personal docent i investigador vinculat als departaments de geografia de les universitats catalanes i al CED (1990-1996) (a)

Tipus de publicació

<i>Any</i>	<i>Articles</i>	<i>Capítols de llibres</i>	<i>Llibres</i>	<i>Total</i>
1990	56	40	13	109
1991	85	62	15	162
1992	94	78	20	192
1993	74	122	25	221
1994	82	77	24	183
1995	95	91	39	225
1996 (b)	71	57	19	147
Total	557	527	155	1239

Lloc d'edició del document

<i>Any</i>	<i>Catalunya</i>	<i>Resta d'Espanya</i>	<i>Resta del món</i>	<i>Total</i>
1990	74	23	12	109
1991	115	26	21	162
1992	105	60	27	192
1993	144	63	14	221
1994	107	56	20	183
1995	145	53	27	225
1996 (b)	94	39	14	147
Total	784	320	135	1239

(a) Dades referides a la UAB, la UB, la UdG, la UdL, la URV, el CED. El nombre i la condició del personal docent i investigador de cada any per al conjunt de les universitats figura detallat a la taula 1. Els quadres 10 i 11 de l'apèndix inclouen informació desglossada sobre tipus de document i lloc d'edició de les publicacions.

(b) Sense dades de la UB.

3.3. Les tesis doctorals

Les tesis doctorals són un altre element que evidencia els resultats de la recerca feta ja que són exponent de l'orientació contemporània de la ciència geogràfica a Catalunya (grau d'innovació, àmbit i temàtica d'estudi, etc.) alhora que, en bona part, reflecteixen els possibles mestratges o escoles que determinats investigadors o departaments han anat configurant.

Malgrat que prop d'un 45 % de les tesis presentades fan referència a àmbits total o parcialment compresos en el territori català, aquesta dada no ha de ser llegida sota un filtre de tancament i d'èmfasi local: molt sovint es tracta de treballs que recullen l'experiència dels seus autors en estades més o menys perllongades en centres estrangers i que integren i apliquen noves teories i metodologies en una perspectiva internacional. Cal advertir que 12 de les 16 tesis que tenen com a àmbit d'estudi territoris fora d'Espanya corresponen a investigadors estrangers (tots ells de països llatinoamericans) que han realitzat la seva recerca a Catalunya (tots ells a la UB).

El terme d'«escola» pot ser emprat a l'hora d'evidenciar la concentració de bon nombre de tesis sobre un mateix tema en una determinada universitat: així cal esmentar la realització a la UB de treballs sobre biogeografia i estudis del paisatge, climatologia o, sobretot, història del pensament geogràfic i geografia històrica, potenciats per sengles grups de recerca o catedràtics especialitzats. Sense arribar als nivells de concentració de les temàtiques suara esmentades, a la UAB es comptabilitzen un nombre considerable de tesis sobre demografia i estudis de població, relacionat amb el nucli d'investigadors del CED (però encara no fruit de l'existència de l'opció «Demografia» dins el Programa de doctorat del Departament de Geografia de la UAB, ja que aquesta opció s'imparteix només d'ençà del curs 1994-1995).

En qualsevol cas, la temàtica de les tesis llegides a Catalunya en aquest període confirma el major pes que sempre ha tingut aquí la geografia humana davant la geografia física (vegeu els quadres 12 i 13 de l'apèndix).

TAULA 5

Tesis llegides en el marc dels programes de doctorat en geografia de les universitats catalanes segons autors i idioma (1990-1996)

	<i>Llegides per homes</i>	<i>Llegides per dones</i>	<i>Llegides en català</i>	<i>Llegides en castellà</i>	<i>Llegides en anglès</i>	<i>Total tesis</i>
UAB	10	10	14	5	1	20
UB	36	21	18	39	0	57
UdL	1	1	1	1	0	2
Total	47	32	33	45	1	79

El català és l'idioma emprat en un 42 % de les tesis doctorals de geografia, proporció considerablement més alta que la mitjana global (32 % el curs 1996-1997) del conjunt de totes les tesis presentades a les universitats catalanes, mentre que la tendència general observada d'increment de les tesis defensades en anglès sembla no tenir paral·lelisme en el cas concret de la geografia.

3.4. Difusió i projecció exterior dels resultats de la recerca

En el període 1990-1996 es recull i consolida l'herència d'etapes anteriors en les quals geògrafs catalans iniciaren lligams amb l'exterior que, a la llarga, han anat obrint les portes a la difusió de la pròpia recerca. La presència activa dels geògrafs catalans en congressos, seminaris i fòrums de recerca en l'àmbit internacional ha esdevingut habitual. Així s'han establert xarxes d'intercanvi científic, sobretot amb l'Europa Occidental i l'Amèrica Llatina però també amb els països mediterranis i amb Nord-amèrica.

En ocasions aquesta col·laboració s'estableix en el marc de recerques i contactes efímers però que per la continuïtat i prestigi s'han consolidat com a destacats fòrums on investigadors d'arreu presenten les darreres tècniques i debaten l'oportunitat de les noves idees. Aquest pot ser el cas de les Setmanes d'Estudis Urbans a Lleida, dels Cursos d'Estiu de la Universitat de Girona, etc. Igualment, diversos investigadors de les universitats catalanes han mantingut una participació en la direcció de la Unió Geogràfica Internacional i en els grups de treball que en depenen.

La projecció dels demògrafs catalans a l'exterior és també avaluable amb relació a la seva participació en associacions internacionals. Trobem en els directoris d'aquestes associacions un nombre gens negligible de professors i investigadors catalans. A l'associació internacional de més prestigi en temes de població, la International Union for the Scientific Study of Population, hi trobem 23 membres del Principat enfront de 31 membres de la resta de l'Estat, mentre que el total de membres de Suècia és 7, de Suïssa 13, de Portugal 5 o de Rússia 17; cal destacar que en el seu consell directiu constituït per 12 membres, només 4 són europeus, un dels quals és una demògrafa catalana. A la Population Association of America, hi trobem dos membres catalans i tres de la resta de l'Estat, mentre que molts països no americans no passen d'un membre. A l'Association Internationale des Démographes de Langue Française, hi ha inscrits set catalans i deu membres de la resta de l'Estat, mentre que només trobem un representant de països com Dinamarca, Alemanya i Luxemburg, i no més de tres de països com Rússia, Irlanda, els Països Baixos o el Regne Unit. Finalment pel que fa a l'Asociación de Demografía Histórica hi ha 48 catalans i 156 membres de la resta de la Península Ibèrica (dels quals un bon nombre són portuguesos) o en el cas del Grupo de Geografía de la Población de la Asociación de Geógrafos Españoles, on d'un total de 86 membres, 12 són catalans.

3.5. Sobre l'impacte social de l'estudi del medi

Fins a mitjan la dècada de 1980 la geografia catalana no disposa d'un cos de doctrina prou ben estructurat per integrar les múltiples facetes del medi ambient; cal tenir en compte, però, les aportacions parcials realitzades fins aquell moment des de les diferents branques de la geografia (climatologia, biogeografia, hidrografia, geografia rural, geografia urbana, etc.). En tot cas, hi mancava una «completa» geografia del medi ambient.

En aquests darrers anys, i coincidint amb un moment que les qüestions mediambientals ocupen tant en l'àmbit social com en l'àmbit científic i acadèmic un lloc de primer ordre, estem assistint a la mobilització de geògrafs i geògrafes per les temàtiques relacionades amb el medi ambient. Un exemple el tenim en el ràpid creixement de la investigació i les publicacions geogràfiques de caràcter mediambientalista. La pròpia demanda social ha suposat un important

transvassament de recursos per a finançar la investigació mediambiental. Malgrat que la major part d'aquests recursos s'han destinat a les ciències naturals, també s'han finançat projectes provinents de la geografia. Un altre exemple és el fet que dues universitats catalanes, la UAB i la UdG, fossin pioneres (la primera des del curs 1992-1993 i la segona des del 1993-1994) en impartir una llicenciatura en ciències ambientals, en ambdós casos és la participació dels geògrafs en la docència impartida.

Podem dir que la geografia catalana ha reaccionat davant l'estímul del moviment ambientalista dels anys vuitanta amb molta més empena que no ho va fer davant el moviment dels anys seixanta. En tant que ciència que descriu i explica les relacions entre natura i societat en diferents contextos territorials i històrics, els geògrafs ocupen una posició estratègica en l'estudi del medi ambient. Significativament, comencem a tenir geògrafs i geògrafes que quan se'ls pregunta quin és el seu àmbit de recerca, manifesten interessar-se i treballar en el medi ambient. Amb això volem dir que l'interès per aquest tema de recerca ja se situa en una posició similar a les dels blocs temàtics «clàssics» de la geografia, com la biogeografia, la geografia rural, la geografia urbana o els estudis de població.

3.6. Sobre la projecció acadèmica de la recerca geogràfica

En aquest report, el fet de considerar preferentment com a recerca la que es fa a les universitats de manera subvencionada per les administracions públiques, condueix implícitament a una apreciació prou significativa: els *clients* dels projectes de recerca, és a dir, els *comitents*, marquen la temàtica d'estudi i en condicionen la ideologia. Des que s'elaboren més tesis doctorals i tesines «subvencionades» el ventall de temes de recerca sembla haver-se retallat força. Això invita a no deixar de banda les tesis que el mateix doctorand finança amb el seu treball o les que són impulsades per fundacions sense finalitat de lucre.

La manca d'un paradigma únic i acceptat per tothom arriba a fer pensar que hi ha geògrafs però no geografia; amb els demògrafs no passa el mateix. Ara per ara, els geògrafs formen un col·lectiu científic sense una corporació oficial específica: això és potser una conseqüència innata de la (in)definició de la geografia entre les ciències socials i les «dures». Existeix tanmateix una associació professional voluntària, l'Associació de Geògrafs Professionals de Catalunya constituïda el 1988 i que el juny de 1998 comptava amb 216 membres. Quan és en curs de redacció final el present report (l'agost de 1998), es troba en procés de constitució un col·legi professional oficial d'àmbit espanyol.

Pel que fa a la preocupació per la consideració o la projecció «exterior», no sembla pertinent compensar «el català com a problema» al SSCI amb fugides endavant com escriure només en anglès i de temes «universals». Per altra banda hi ha interferit el sistema actual de promoció universitària i la seva mecànica de puntuació, transplantada als nostres terrenys des de les ciències «dures», sobretot des de la física. Seguint aquesta lògica, un aspirant a professor (i recercador) universitari entraria en una competició que l'obligaria a seguir unes pautes marcades per criteris aliens a la nostra tradició (índexs de citacions, índexs d'impacte, avaluadors, etc.) que a poc a poc han anat afectant l'assignació de recursos.

Aquest problema s'agreuja al camp de la geografia no social, és a dir la geografia física, on aquests criteris solen aplicar-se amb més rigidesa. Tota la ciència geogràfica física generada pels

investigadors catalans durant el període, si s'atenguessin els indicadors internacionals habituals, deuria pesar ben poc. Val a dir, però, que en aquest cas hi ha dues raons. Per un costat, la menor consideració de les perspectives de la geografia física dins el bloc de les ciències de la terra. D'un altre, l'aportació quantitativament reduïda de la recerca geogracofísica catalana. És un fet històric que, per «autocatàlisi», un biaix progressiu ha afavorit la geografia humana o social i no la geografia física. El fet que a Catalunya hi hagi solament dos o tres catedràtics i no més d'una dotzena de professors titulars de geografia física confirma el desequilibri en relació amb les altres branques de la ciència geogràfica.

La universitat, al costat de les seves funcions culturals generals i de la funció docent, compleix una funció de recerca teòrica i d'investigació aplicada que ha de ser estimulada reforçant la qualitat del treball dels departaments i fomentant la seva especialització, de tal manera que existeixin perfils definits per a cada departament universitari. D'aquesta manera, també en el cas de la geografia i de la demografia, tant els estudiants de cicles superiors com el conjunt de la societat sabran on adreçar-se quan necessitin assessorar-se, posem per cas, en geografia agrària, dels transports o urbana, o en estructura de la població per edats o en distribució territorial del poblament.

3.7. Per a la millora de la recerca: catorze exhortacions finals

1. El sistema de determinació de l'objecte de recerca ha de deixar uns marges de llibertat que permetin triar temes d'iniciativa personal creadora en un moment en què el ventall de qüestions plantejades sembla reduir-se. Així, per exemple, el necessari increment en el nombre de beques predoctorals adjudicades per part de les institucions públiques no hauria de limitar-se als temes investigats en el marc dels grups de recerca ja constituïts. Alhora, caldria garantir una relació fluïda entre els centres d'investigació i les problemàtiques del territori i la societat, per tal que la recerca científica aportí respostes efectives a les demandes socials i eviti posicionaments aïllacionistes o elitistes.

2. Al costat i per sota dels treballs aplicats a l'anàlisi, la diagnosi i la teràpia de problemes concrets del medi, del territori o de la població, hi ha d'haver un espai per a la revisió i renovació de la teoria geogràfica o demogràfica. Caldria potenciar el paper de la universitat en tant que marc òptim per a la recerca teòrica bàsica que els treballs aplicats segueixen reclamant i incloent, i en tant que àmbit on promoure i assumir recerques d'especial durada (plurianual) o complexitat (creació d'un «observatori territorial», possibilitat d'*open ended research*, etc.). Escau també a la universitat la reflexió crítica sobre les transformacions del territori i de la societat.

3. Tot i que el docent-investigador hauria de continuar essent la figura òptima i normal del professional dedicat a la recerca, seria profitós crear un cos complementari d'investigadors de la Generalitat de Catalunya que tingués com a missió preferent la realització i la difusió de treballs acadèmics avançats.

4. Tal com avui succeeix amb els estudis demogràfics, l'existència d'una institució investigadora que portés l'adjectiu «geogràfic» en el seu nom contribuiria decisivament tant a la divulgació de la recerca com a la positiva reconsideració del paper dels geògrafs i la geografia en la societat actual.

5. Davant l'imminent inici d'un procés de minva en el nombre d'estudiants inscrits en els cursos de llicenciatura de les universitats, la subsegüent reconversió que comportarà la reducció en la

càrrega docent del professorat hauria de traduir-se en un augment en la seva dedicació a la recerca, sense que això desmereixi la proposta anterior sobre un cos de recercadors a temps complet.

6. Aquest possible futur panorama acadèmic però també l'estructura present dels departaments universitaris de geografia a Catalunya fan convenient una més gran coordinació entre ells, que hauria de ser producte d'acords mutus o d'una política global externa. L'increment en les facilitats per a la mobilitat del personal docent i investigador d'aquests departaments i eventuais centres de recerca geogràfica hauria de considerar també la promiscuïtat reglada amb científics provinents d'altres indrets de la Unió Europea.

7. Igualment, es fa urgent i necessari un increment en la coordinació interdisciplinària ja que les ciències socials (i entre aquestes de manera molt clara, la geografia i la demografia), però també les ciències de la Terra, esdevenen més i més interrelacionades, especialment quan més aplicables volen ser. Iniciatives com la creació de bancs de dades integrats (fàcilment accessibles i constantment actualitzats) contribuirien a aquest propòsit.

8. Donada la decisiva i creixent importància atribuïda als grups de recerca consolidats a l'hora de dur a terme l'assignació de recursos, fóra bo revisar els criteris que en defineixen l'existència i el reconeixement, a través d'una política homogènia i equitativa que valorés la necessitat, oportunitat, innovació i productivitat de cada grup i cada tema de recerca plantejat.

9. Semblaria igualment necessària una revisió i una reconsideració *ex novo* del principi que adjudica a certes revistes acadèmiques un determinat «nivell de qualitat» (o d'«excel·lència»), a partir del qual se'n deriva un barem d'assignació de personal i dels recursos. Talment com passa en la resta de ciències socials, en geografia i demografia certes pautes rutinàries d'avaluació (índexs de citacions, d'impacte, etc.) són del tot alienes a la tradició acadèmica pròpia i, a més, quan s'importen d'altres latituds i s'apliquen de manera irreflexiva generen inconvenients i desajustaments (demografia $\neq$ *population studies*; àmbits diferents de la geografia física escampats a ciències diverses, etc.). L'administració competent i la comunitat científica haurien de concordar una escala de valoració pròpia per a les publicacions periòdiques que fos acceptable per part de tothom.

10. Calen subvencions a les revistes acadèmiques autòctones que tinguin el català com a idioma vehicular per potenciar la normalització científica d'aquesta llengua; tanmateix aquests ajuts no poden excloure revistes que al costat del català incloguin articles en altres idiomes, ja que la producció científica s'expressa de manera habitual, espontània i simultània en diverses llengües. Només d'aquesta manera la ciència feta a Catalunya podrà entrar d'una manera menys difícil i més lògica en els circuits mundials de la difusió de la recerca, sense recórrer necessàriament al monolingüisme en anglès. L'aparició d'alguna revista (de l'estil de *L'Avenç*) que, bo i mantenint el nivell acadèmic adient, posés a l'abast d'un públic ampli els resultats de la recerca geogràfica, ben segur que contribuiria a redreçar la deformada percepció popular que sovint hom té de la geografia alhora que potenciarà la investigació feta al nostre país.

11. Des d'alguns àmbits de l'Administració i en certes esferes de la societat se segueix mantenint una imatge romàntica, parcial i obsoleta de la geografia que la identifica amb un equipament simple i precari. Per mantenir el propi desenvolupament i per garantir la competitivitat internacional la recerca geogràfica actual resulta simplement impossible sense una estructura logística adient que, a més de biblioteques, mediateques i cartoteques actualitzades, inclogui equipament tecnològic sofisticat (sistemes d'informació geogràfica, sistemes de posicionament global, cartografia automàtica, anàlisi i tractament d'imatges de satèl·lit, etc.).

12. Aquesta darrera afirmació és especialment sensible en constatar el lloc de la geografia física: gaudint d'una perfecta vigència i amb una posició equidistant en relació amb les ciències de la terra i les ciències ambientals, molt sovint es caracteritza per la preterició dels seus laboratoris i infraestructures (a vegades patint els constrenyiments imposats des dels àmbits o les facultats «de lletres») que dificulten la introducció i l'aplicació de les tècniques modernes en l'anàlisi pedològica, climatològica, hidrològica, biogeogràfica, paisatgística, etc. Tot plegat esmorteix el potencial que, juntament amb l'anàlisi econòmica i social del territori, té la geografia física en el marc dels estudis de la natura i del medi ambient.

13. Aquella necessària interacció dels departaments i instituts de les universitats de Catalunya («territori CIRIT») abans esmentada, podria ampliar-se, per a la recerca geogràfica i demogràfica, al conjunt de terres de la nostra comunitat lingüística mercès a l'actuació de l'Institut d'Estudis Catalans en tot l'àmbit que té legalment reconegut i que ja compta entre els seus membres numeraris geògrafs de les universitats de Perpinyà, de les Illes Balears i de València. La Xarxa d'universitats Institut Joan Lluís Vives, de fundació encara recent (Morella, 28 d'octubre de 1994) i que aplega 15 universitats (Alacant, UAB, UB, UdG, Illes Balears, Jaume I, UdL, Perpinyà, UPC, UPF, UOC, URL, URV, València i Vic) és un marc que cal potenciar de programes de coordinació voluntària d'intercanvi de persones («Programa Drac»), de creació d'un Espai Telemàtic Comú, o d'edició de publicacions conjuntes.

14. Una bona forma d'endegar i cohesionar aquest esforç podria ser el foment d'estudis referents a aquest conjunt territorial més ampli i l'edició d'una publicació periòdica (semestral? un anuari?) que fes el punt de l'estat de les qüestions, que fes l'inventari de les recerques en curs i que difongués els avenços de la geografia i la demografia. Pel que fa a la consolidació institucional de la demografia, la incorporació de demògrafs com a membres numeraris de l'Institut d'Estudis Catalans o la fundació d'una Societat Catalana de Demografia, al costat de la històrica i ben viva Societat Catalana de Geografia, en serien fites essencials.

4. Referències bibliogràfiques i documentals

4.1. Referències bibliogràfiques

- ASSOCIACIÓ DE GEÒGRAFS PROFESSIONALS DE CATALUNYA ([1991]). *Geografia: una ciència antiga, una professió nova*. Barcelona: AGPC.
- BAILLY, Antoine; FERRAS, Robert (1997). *Éléments d'épistémologie de la géographie*. París: Armand Colin.
- CASASSAS, Lluís (dir.); MENDIZÀBAL, Enric (1990). «La recerca en geografia». A: INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS; COMISSIÓ INTERDEPARTAMENTAL DE RECERCA I INNOVACIÓ TECNOLÒGICA. *La recerca científica i tecnològica a Catalunya, 1990*. Barcelona: IEC: CIRIT, p. 175-181 i 236-242.
- CORBELLA, Josep (1997). «Los famosos de la ciencia catalana. Un estudio revela los investigadores de Cataluña más citados en el mundo». *La Vanguardia* (3 de novembre).
- ESCRIBANO, Luís; VILADIU, Carlos (1996). «Autoevaluación de las instituciones investigadoras: una perspectiva metodológica en la Universitat de Barcelona». *Política Científica*, 46, p. 27-40.
- FUS, GRUP DE FUNDACIONS (1994). *A l'encalç de... Vint-i-cinc anys d'acció socio-cultural (1969-1994)*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill: Fundació Institut Pacis: Fundació Serveis de Cultura Popular.
- FUS, GRUP DE FUNDACIONS (1997). *Memòria 1996*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill: Fundació Institut Pacis: Fundació Serveis de Cultura Popular.
- GALERA, Montserrat; ALEGRE, Pau; ISERN, Concepció (1998). «Tres cartoteques catalanes». *L'Avenç. Revista d'Història*, 224, p. 23-28.
- GARCÍA RAMON, M. Dolors (1986). «Influències estrangeres i innovació metodològica en la geografia espanyola, 1940-85: El paper de la geografia catalana». *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 9, p. 47-58.
- GÓMEZ CARIDAD, Isabel; BORDONS GANGAS, Maria (1996). «Limitaciones en el uso de los indicadores bibliométricos para la evaluación científica». *Política Científica*, 46, p. 21-26.
- MCKENDRICK, John H. (1997). «Regional journals in geography: a vision for the 21st Century». *The North West Geographer*, 1, p. 2-17.
- PANAREDA, Josep M.; SALA, Maria (1993). «Estudis de medi ambient al Departament de Geografia Física i Anàlisi Geogràfica Regional». *Activitat Científica. Universitat de Barcelona*, 6, p. 9-16.
- REAL SOCIEDAD GEOGRÁFICA; ASOCIACIÓN DE GEÓGRAFOS ESPAÑOLES (1992). *La Geografía en España (1970-1990)*. Madrid: Fundación BBV.
- [REDACCIÓ AVUI] (1998). «Només un terç de les tesis doctorals es llegeixen en català». *Avui* (4 de març).
- RICHARDS, Keith; WRIGLEY, Neil (1996). «Geography in the United Kingdom: 1992-1996». *The Geographical Journal*, 162 (1), p. 41-62.
- SABATÉ, Carles (1997). «La producció científica catalana s'ha multiplicat per cinc en 15 anys». *Avui* (12 d'octubre), p. 24.

- SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA (1991). *Primer Congrés Català de Geografia*. Vol. I: *Conferències*; Vol. II: *Ponències*. Barcelona: SCG.
- SIMON, Antoni (1995). *Aproximació al pensament demogràfic a Catalunya*. Barcelona: Curial.
- UNESCO (1998). *Informe mundial sobre la ciència 1998*. Madrid: Santillana/UNESCO.
- VILA VALENTÍ, Joan (1997). «Presentació: un projecte sobre l'evolució de la geografia a Catalunya a la primera meitat del segle XX». *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 45, p. 11-13.

4.2. Fonts documentals i estadístiques

- ASSOCIACIÓ DE GEÒGRAFS PROFESSIONALS DE CATALUNYA ([1994, 1996]). *Directori 1993, Directori 1995*. Barcelona: AGPC.
- BRAVO, Joan (coord.) (1996, 1997). *El sistema universitari de Catalunya. Memòria del curs 1995-1996; Memòria del curs 1996-1997*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Comissionat per a Universitats i Recerca.
- CENTRE DE RECERCA ECOLÒGICA I APLICACIONS FORESTALS (1998). *CREAF 1988-1998*. Bellaterra: CREAM.
- COMISSIÓ INTERDEPARTAMENTAL PER A LA RECERCA I LA INNOVACIÓ TECNOLÒGICA (1994). *Guia de la recerca en medi ambient a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. CIRIT.
- COMMISSIONAT PER A UNIVERSITATS I RECERCA (1993). *El sistema universitari a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. CUR.
- COMMISSIONAT PER A UNIVERSITATS I RECERCA (1997). *Recerca a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. CUR.
- CONFERENCIA DE DIRECTORES DE BIBLIOTECAS UNIVERSITARIAS Y CIENTÍFICAS ESPAÑOLAS (1996). *Anuario estadístico de las bibliotecas universitarias y científicas. 1994*. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- DEPARTAMENT DE GEOGRAFIA (1996). *Memòria de la Recerca 1995*. Departament de Geografia. Bellaterra: DdG de la Universitat Autònoma de Barcelona (mimeo).
- DIRECCIÓ GENERAL D'UNIVERSITATS (1997). *Catàleg de llibres de text i manuals universitaris en català*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Comissionat per a Universitats i Recerca. DGU (mimeo).
- GALERA, Montserrat (1991). «Les cartoteques a la Península Ibèrica». A: ICC. *La cartografia de la Península Ibèrica i la seva extensió al continent americà*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya, p. 19-152.
- GELONCH, Antoni (coord.) (1992). *El sistema universitari de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament, Direcció General d'Universitats.
- INSTITUT D'ESTUDIS METROPOLITANS DE BARCELONA (1998). *Currículum institucional i investigador*. Bellaterra: IEMB (febrer 1998) (mimeo).
- INSTITUTE FOR SCIENTIFIC INFORMATION (1996). *Current Contents. Journal coverage as of July 1996*. Filadèlfia: ISI.
- INSTITUTE FOR SCIENTIFIC INFORMATION (1997). «National Citation Report» de Catalunya. Filadèlfia: ISI [base de dades SCI, SSCI, Arts and Humanities elaborada per a la CIRIT].
- Mapa de beques predoctorals 1997. II Pla de Recerca de Catalunya, 1997*. Barcelona, Universitat de Barcelona.

- MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA (1990, 1992, 1993, 1995). *Resúmenes de proyectos de investigación financiados con cargo al Programa Sectorial de Promoción General del Conocimiento*. Madrid: MEC. Secretaría de Estado de Universidades e Investigación. Dirección General de Investigación Científica y Técnica.
- OLIVER I PUIGDOMÈNECH, Joan (a cura de) (1989, 1990, 1992, 1993). *Índex d'estudis socials*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.
- OLIVER I PUIGDOMÈNECH, Joan (a cura de) (1991). *Índex d'estudis socials 1973-1988. Anàlisi de 16 anys de recerca acadèmica (Catalunya, les Illes, País Valencià)*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.
- Popline CD-ROM. Population Information Program*. Baltimore: The Johns Hopkins School of Public Health [diversos anys].
- Publicacions dels departaments de geografia de la Universitat de Barcelona, 1996*: [s.ll., s.d.; mimeo].
- RECODER I SELLARÈS, Maria-José (1997). «Les bases de dades a Catalunya: elements per a una reflexió», *Item. Revista de Biblioteconomia i Documentació*, 21, p. 44-65.
- Revista Catalana de Geografia*, 14 (1991), p. 1-52 [monogràfic dedicat als organismes i institucions de geografia, cartografia i ciències de la terra amb motiu del I Congrés Català de Geografia].
- SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA (1993). «Directori de socis de la Societat Catalana de Geografia». *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 36, p. 263-276.
- Terra. Revista Catalana de Geografia, Cartografia i Ciències de la Terra*, 26 (1995), p. 5-84 [monogràfic dedicat als organismes i institucions de geografia, cartografia i ciències de la terra amb motiu de la 17a Conferència Cartogràfica Internacional].
- UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA (1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996). *Memòria de la Recerca. Universitat Autònoma de Barcelona. (1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995)*. Bellaterra, UAB: Vicerectorat d'Investigació [des del 1996 les dades són disponibles a la web de la UAB; dades corresponents al Departament de Geografia, el Centre d'Estudis Demogràfics, l'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona, el Laboratori d'Informació Geogràfica i Teledetecció, el Servei de Documentació Cartogràfica].
- UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA (1996). *Memòria dels Projectes d'Investigació 1994-1995*. Bellaterra: UAB. Vicerectorat d'Investigació.
- UNIVERSITAT DE BARCELONA (1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996). *Memòria de la Recerca. Universitat de Barcelona (curs 1989-1990, 1990-1991, 1991-1992, 1992-1993, 1993-1994, 1994-1995, 1995-1996)*. Barcelona: UB.
- UNIVERSITAT DE BARCELONA (1997). *Grups de recerca consolidats. Pla de Recerca de Catalunya 1993-1996*. Barcelona: UB.
- UNIVERSITAT DE GIRONA (1993, 1994, 1995, 1996, 1997). *Memòria de la Recerca. Universitat de Girona (1992, 1993, 1994, 1995, 1996)*. Girona, UdG: Vicerectorat d'Investigació.
- UNIVERSITAT DE GIRONA (1996). *Serveis Tècnics a la Recerca*. Girona: UdG.
- UNIVERSITAT DE GIRONA (1997). *Línies de recerca de la Secció de Geografia de la Universitat de Girona*. Girona, UdG: Departament de Geografia, Història i Història de l'Art (abril 1997), (mimeo).
- UNIVERSITAT DE LLEIDA (1995, 1996, 1997). *Memòria de la Recerca. Universitat de Lleida (cursos 1992-1993 i 1993-1994, curs 1994-1995, 1996)*. Lleida, UdL: Vicerectorat d'Investigació.
- UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI (1994, 1995, 1996). *Memòria de la Recerca. Universitat Rovira i Virgili. (curs 1992-1993, curs 1993-1994, curs 1994-1995)*. Tarragona: URV.

4.3. Repertori d'adreces d'Internet

Centre d'Estudis Demogràfics: <http://www.uab.es/ced.htm>

Comisión Interministerial de Ciencia y Tecnología: <http://www.cicyt.es>

Consejo Superior de Investigaciones Científicas; Centro de Información y Documentación Científica: <http://www.cindoc.csic.es>

Departament de Geografia, UAB: <http://www.blues.uab.es/geog>

Institut Cartogràfic de Catalunya: <http://www.icc.es>

Institut d'Estadística de Catalunya: <http://www.idescat.es>

Institute for Scientific Information: <http://www.isinet.com>

Ministerio de Educación y Ciencia; Secretaría de Estado de Universidades e Investigación: Dirección General de Investigación Científica y Técnica: <http://www.seui.mec.es>

Ministerio de Educación y Cultura; Base de datos Teseo: <http://www.mec.es/teseo>

Programa de Investigación «Desarrollo científico y cambio territorial en la España contemporánea»; Departament de Geografia Humana, UB: <http://www.ub.es/geocrit>

Universitat Autònoma de Barcelona: <http://www.uab.es>

Universitat de Barcelona: <http://www.ub.es>

Universitat de Girona: <http://www.udg.es>

Universitat de Lleida: <http://www.udl.es>

Universitat de Vic: <http://www.uvic.es>

Universitat Oberta de Catalunya: <http://www.uoc.es>

Universitat Pompeu Fabra: <http://www.upf.es>

Universitat Ramon Llull: <http://www.url.es>

Universitat Rovira i Virgili: <http://www.urv.es>

5. Precisions i agraïments

En l'elaboració del present report hi han participat: com a coordinador, Enric Lluch i Martín (membre emèrit de l'Institut d'Estudis catalans; professor emèrit de la Universitat Autònoma de Barcelona); com a coordinador adjunt, Abel Albet i Mas (de la Societat Catalana de Geografia i de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori; professor a la Universitat Autònoma de Barcelona); i com a col·laboradors, Jordi Martí i Henneberg (de la Societat Catalana de Geografia i de la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica; professor a la Universitat de Lleida), Hermínia Pujol i Estragués (de la Societat Catalana de Geografia; gerent del Centre d'Estudis Demogràfics), Anna Ribas i Palom (de la Societat Catalana de Geografia; professora a la Universitat de Girona), i Vicenç M. Rosselló i Verger (membre de l'Institut d'Estudis Catalans; professor a la Universitat de València).

Excepte allí on s'indica el contrari, totes les dades i informacions fan referència al període gener de 1990 - desembre de 1996.

Totes les taules i quadres són d'elaboració pròpia a partir de les dades que les fonts documentals citades ofereixen i, en el cas de la Universitat de Barcelona, de certa informació facilitada per l'Oficina de Gestió de la Recerca i Convenis de la Universitat de Barcelona: Aplicació Integrada de Gestió i Avaluació de la Recerca (GREC).

La possibilitat de comptar amb els currículums professionals i acadèmics de bona part dels geògrafs i demògrafs de Catalunya que han volgut fer-los arribar als responsables d'aquest report, ha contribuït a un millor coneixement de l'activitat investigadora en aquests àmbits; els autors agraeixen l'àmplia i favorable resposta obtinguda a la sol·licitud feta en aquest sentit i recorden que l'ús exclusiu d'aquests currículums haurà estat l'elaboració del present report.

Els autors també agraeixen la col·laboració de Joan Bravo, d'Agustina Guiteres (Comissionat per a Universitats i Recerca), Lluís Rovira (CIRIT), Leontina Vinaixa (Oficina de la Recerca, UAB) i Asunción Hermida (Departament de Geografia Física i Anàlisi Geogràfica Regional, UB) així com la plena disponibilitat i eficiència de Montserrat Traveria (secretaria científica, IEC).

Apèndix

Repertori de quadres documentals

QUADRE 1

Personal docent i investigador de les universitats catalanes adscrit a les àrees de coneixement «Anàlisi geogràfica regional», «Geografia física» i «Geografia humana» (1990-1996)¹

Universitat Autònoma de Barcelona

<i>Any</i>	<i>CU</i>	<i>TU</i>	<i>TEU</i>	<i>AJ</i>	<i>AE</i>	<i>FPI</i>	<i>Total</i>
1990 (a)	2	10	6	5	5	7	35
1991 (a)	2	12	4	7	5	4	34
1992	2	13	4	6	6	4	35
1993	3	14	6	7	8	4	42
1994	4	13	8	8	11	4	48
1995	5	13	8	10	12	7	55
1996	5	15	6	9	18	8	61

(a) Sense l'Estudi General de Girona ni l'Estudi General de Lleida.

Universitat de Barcelona

<i>Any</i>	<i>CU</i>	<i>TU</i>	<i>TEU</i>	<i>AJ</i>	<i>AE</i>	<i>FPI</i>	<i>Total</i>
1990	5	15	5	2	8	ND	35
1991	5	16	5	2	8	ND	36
1992	5	16	5	3	7	ND	36
1993	6	19	4	4	5	ND	38
1994	7	20	4	4	4	ND	39
1995	7	19	4	4	7	ND	41
1996	7	23	3	3	11	3 (a)	50

(a) De l'àrea de coneixement «Geografia humana».

ND: no disponible.

1. Llista d'abreviacions: CU: catedràtics i catedràtiques d'universitat; TU: titulars d'universitat; TEU: titulars d'escala universitària; AJ: ajudants; AE: associats i emèrits; FPI: becaris i becàries dels programes de formació del personal investigador.

Universitat de Girona

<i>Any</i>	<i>CU</i>	<i>TU</i>	<i>TEU</i>	<i>AJ</i>	<i>AE</i>	<i>FPI</i>	<i>Total</i>
1990 (a)	0	2	2	3	1	2	10
1991 (a)	0	2	3	3	0	3	11
1992	0	2	3	3	2	4	14
1993	1	6	3	3	1	3	17
1994	1	7	2	3	2	2	17
1995	1	7	2	4	4	3	21
1996	1	7	1	7	3	2	21

(a) Estudi General de Girona adscrit a la UAB.

Universitat de Lleida

<i>Any</i>	<i>CU</i>	<i>TU</i>	<i>TEU</i>	<i>AJ</i>	<i>AE</i>	<i>FPI</i>	<i>Total</i>
1990	0	0	0	0	0	0	0
1991	0	0	0	0	0	3	12 (a)
1992	0	0	0	0	0	3	12
1993	0	0	0	0	0	3	12
1994	1	4	2	0	3	2	12
1995	1	2	2	0	6	0	11
1996	1	2	2	0	5	0	10

(a) Dos professors adscrits a la UAB i 10 a la UB.

Universitat Pompeu Fabra

<i>Any</i>	<i>CU</i>	<i>TU</i>	<i>TEU</i>	<i>AJ</i>	<i>AS</i>	<i>FPI</i>	<i>Total</i>
1990	0	0	0	0	0	0	0
1991	0	0	0	0	0	0	0
1992	0	0	0	0	0	0	0
1993	0	0	0	0	0	0	0
1994	0	1	0	0	0	0	1
1995	0	1	0	0	0	0	1
1996	0	1	0	1	0	0	2

Universitat Rovira i Virgili

<i>Any</i>	<i>CU</i>	<i>TU</i>	<i>TEU</i>	<i>AJ</i>	<i>AE</i>	<i>FPI</i>	<i>Total</i>
1990	1	3	2	0	1	2	9
1991	1	3	2	1	1	1	9
1992	1	4	1	1	1	1	9
1993	1	4	2	1	2	1	11
1994	1	4	2	1	2	3	13
1995	2	4	2	1	2	3	14
1996	2	5	2	1	3	3	16

QUADRE 2

Personal investigador vinculat al Centre d'Estudis Demogràfics (1990-1996)

<i>Any</i>	<i>Investigadors a temps parcial</i>	<i>Investigadors a temps complet</i>	<i>Investigadors visitants</i>	<i>Becaris col·laboració</i>	<i>Becaris FPI</i>	<i>Total</i>
1990	5	8	1	0	2	16
1991	6	11	1	2	2	22
1992	3	9	1	3	1	17
1993	4	9	0	3	2	18
1994	5	8	0	2	4	19
1995	5	9	2	3	5	24
1996	5	10	3	1	5	24

QUADRE 3

*Personal docent i investigador de les universitats catalanes
segons categoria professional i gènere (1996)*

	UAB	UB	UdG	UdL	UPF	URV	Total
dones	4	1	0	0	0	0	5
homes	1	6	1	1	0	2	11
CU	5	7	1	1	0	2	16
dones	7	7	4	0	0	1	19
homes	8	16	3	2	1	4	34
TU	15	23	7	2	1	5	53
dones	4	3	1	1	0	1	10
homes	2	0	0	1	0	1	4
TEU	6	3	1	2	0	2	14
dones	6	2	1	0	0	0	9
homes	3	1	6	0	1	1	12
AJ	9	3	7	0	1	1	21
dones	2	6	2	1	0	2	13
homes	16	5	1	4	0	1	27
AE	18	11	3	5	0	3	40
dones	4	SD	0	0	0	1	5
homes	4	SD	2	0	0	2	8
FPI	8	SD	2	0	0	3	13
dones	27	19	8	2	0	5	61
homes	34	28	13	8	2	11	96
Total	61	47	21	10	2	16	157

SD: sense dades.

QUADRE 4

Personal investigador vinculat al Centre d'Estudis Demogràfics segons gènere (1996)

	<i>Investigadors contractats</i>	<i>Investigadors associats</i>	<i>Becaris col·laboració</i>	<i>Becaris FPI</i>	<i>Total</i>
dones	4	4	1	2	11
homes	6	1	0	3	10
Total	10	5	1	5	21

QUADRE 5

Becaris concedits en el marc dels programes de formació del personal investigador; any inicial de concessió (1990-1996)

<i>Any</i>	<i>UAB</i>	<i>UB</i>	<i>UdG</i>	<i>UdL</i>	<i>URV</i>	<i>CED</i>	<i>Total</i>
1990	1	4	1	2	1	0	9
1991	1	2	1	0	0	2	6
1992	1	1	0	0	0	1	3
1993	2	3	1	0	0	0	6
1994	2	1	1	0	3	2	9
1995	4	1	1	0	0	2	8
1996	2	1	0	0	1	1	5
SD	0	8	0	1	0	0	9
Total	13	21	5	3	5	8	55

SD: sense determinar.

QUADRE 6

Revistes acadèmiques de geografia (1990-1996)

Periodicitat; autors segons gènere

Revista	Any de fundació	Periodicitat observada	Articles signats per homes	Articles signats per dones	Articles amb signatura mixta
<i>Documents d'Anàlisi Geogràfica</i>	1974	semestral	50	61	12
<i>Espai-Temps</i>	1988	irregular	11	3	0
<i>Geo-crítica</i>	1976	irregular	14	2	0
<i>Notes de Geografia Física</i>	1979	irregular	29	9	4
<i>Papers de Demografia</i>	1984	irregular	35	26	20
<i>Revista Catalana de Geografia (a)</i>	1978	quadrimestral	58	22	15
<i>Revista de Geografia</i>	1967	irregular	21	12	2
<i>Tarraco</i>	1980	anyal	25	3	1
<i>Treballs de la Soc. Cat. de Geogr.</i>	1984	irregular	175	48	15

(a) Des del núm. 22 (abril 1994) passa a denominar-se *Terra. Revista Catalana de Geografia, Cartografia i Ciències de la Terra*.

Temàtica dels articles publicats

Revista	Geografia física	Geografia humana	Pensament geogràfic	Mètodes i tècniques	Altres temes
<i>Documents d'Anàlisi Geogràfica</i>	4	67	32	19	0
<i>Espai-Temps</i>	0	8	1	0	0
<i>Geo-crítica</i>	1	10	4	1	0
<i>Notes de Geografia Física</i>	36	1	1	4	0
<i>Revista Catalana de Geografia (a)</i>	16	41	2	35	1
<i>Revista de Geografia</i>	11	19	3	2	0
<i>Tarraco</i>	7	17	0	5	0
<i>Treballs de la Soc. Cat. de Geogr.</i>	16	133	65	11	13
Total	91	296	108	77	14

(a) Des del núm. 22 (abril 1994) passa a denominar-se *Terra. Revista Catalana de Geografia, Cartografia i Ciències de la Terra*.

Localització dels articles publicats

<i>Revista</i>	<i>Catalunya</i>	<i>Resta d'Espanya</i>	<i>Resta del món</i>	<i>Sense localització</i>
<i>Documents d'Anàlisi Geogràfica</i>	32	13	35	43
<i>Espai-Temps</i>	8	1	5	0
<i>Geo-crítica</i>	0	8	3	5
<i>Notes de Geografia Física</i>	21	12	1	8
<i>Revista Catalana de Geografia (a)</i>	43	3	24	25
<i>Revista de Geografia</i>	12	6	10	7
<i>Tarraco</i>	13	5	0	11
<i>Treballs de la Soc. Cat. de Geogr.</i>	108	16	41	73
Total	233	63	119	172

(a) Des del núm. 22 (abril 1994) passa a denominar-se *Terra. Revista Catalana de Geografia, Cartografia i Ciències de la Terra*.

QUADRE 7

Llista de revistes de geografia humana i de demografia seleccionades per l'Institute for Scientific Information i incloses en les bases de dades Current contents i Social sciences citation index (àmbit: «Social & behavioral sciences»)

Categoria: «Environmental studies, geography & development» [llistat complet]

Annals of Regional Science
Annals of the Association of American Geographers
Annals of Tourism Research
Antipode
Applied Geography
Area
Australian Geographer
Canadian Geographer - Géographe Canadien
Cartographic Journal
Developing Economies
Development and Change
Disasters
Economic Development and Cultural Change
Economic Geography
Ecumene
Environment and Behavior
Environment and Planning A
Environment and Planning B - Planning & Design
Environment and Planning C - Government and Policy
Environment and Planning D - Society and Space
Environment and Urbanization
Environmental History
Environmental Values
European Urban and Regional Studies
Geoforum
Geographical Analysis
Geographical Journal
Geographical Review
Geographische Zeitschrift
Geography
Growth and Change
Habitat International
Human Ecology
IDS Bulletin - Institute of Development Studies
International Journal of Geographical Information Science
International Journal of Urban and Regional Research
International Migration
International Migration Review
International Regional Science Review
Journal of Architectural and Planning Research
Journal of Developing Areas
Journal of Environmental Psychology

Journal of Geography
Journal of Geography in Higher Education
Journal of Historical Geography
Journal of Leisure Research
Journal of Planning Education and Research
Journal of Regional Science
Journal of Rural Studies
Journal of the American Planning Association
Journal of Urban Planning and Development - ASCE
Land Economics
Land Use Policy
Landscape and Urban Planning
Leisure Sciences
Marine Policy
Mitteilungen der Osterreichischen Geographischen Gesellschaft
Natural Resources Journal
Papers in Regional Science
Political Geography
Population and Development Review
Population and Environment
Post-Soviet Geography and Economics
Professional Geographer
Progress in Human Geography
Progress in Planning
Public Administration and Development
Regional Science and Urban Economics
Regional Studies
Resources Policy
Revue Canadienne d'Études du Développement - Canadian Journal of Development Studies
Scandinavian Housing & Planning Research
Scottish Geographical Magazine
Singapore Journal of Tropical Geography
Society & Natural Resources
Technological Forecasting and Social Change
Third World Planning Review
Third World Quarterly
Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie
Transactions of the Institute of British Geographers
Urban Geography
Urban Studies
World Development

Categoria: «Sociology & anthropology» [llistat parcial: revistes de demografia]

Demography
European Journal of Population - Revue Européenne de Démographie
Population
Population Bulletin
Population Index
Population Research and Policy Review
Population Studies - A Journal of Demography

QUADRE 8

Llistat de revistes seleccionades per l'Institute for Scientific Information i incloses en les bases de dades Current contents i Social Sciences Citation Index en les quals geògrafs i geògrafes vinculats a centres de recerca catalans hi han publicat articles en el període 1990-1996 (entre parèntesis el nombre d'articles apareguts)

Àmbit «Social & behavioral sciences»

Annals of Tourism Research (2)

Geoforum (2)

Journal of Geography in Higher Education (1)

Political Geography (1)

Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie (1)

Urban Studies (1)

Àmbit «Agriculture, biology & environmental sciences»

Climatic Change (1)

International Journal of Climatology (2)

International Journal of Remote Sensing (1)

Remote Sensing of Environment (1)

Zeitschrift fur Geomorphologie (1)

Àmbit «Physical, chemical & earth sciences»

Climatic Change (1)

Water Science and Technology (1)

QUADRE 9

Revistes acadèmiques de geografia no publicades a Catalunya en les quals hi ha geògrafs i geògrafes catalans en els consells editorials o assessors (1990-1996)

Agricultura y Sociedad (Madrid)
Annals. Association of American Geographers (Washington)
Antipode (Cambridge, Mass.; Oxford, RU)
Boletín de Estudios Geográficos (Mendoza)
Boletín de la Asociación de Demografía Histórica (Madrid)
Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles (Madrid)
Cahiers de Géographie du Québec (Sainte-Foy)
Cuadernos Geográficos (Granada)
Ería (Oviedo)
Estudios Geográficos (Madrid)
European Urban and Regional Studies (Durham)
Finisterra (Lisboa)
Géographie et Cultures (París)
Journal of Geography in Higher Education (Northampton)
L'Espace Géographique (París)
Les Cahiers d'Outre-Mer (Bordeus)
Mediterranée (Ais de Provença)
Papeles de Geografía (Múrcia)
Polígonos. Revista de Geografía (Lleó)
Revue Géographique des Pyrénées et du Sud-Ouest (Tolosa de Llenguadoc)

QUADRE 10

Publicacions del personal docent i investigador vinculat als departaments de geografia de les universitats catalanes i al CED, segons tipus de document

Universitat Autònoma de Barcelona

<i>Any</i>	<i>Articles</i>	<i>Capítols de llibre</i>	<i>Llibres</i>	<i>Total</i>
1990 (a)	19	6	6	31
1991 (a)	21	24	2	47
1992	22	18	3	43
1993	18	45	7	70
1994	18	15	7	40
1995	32	27	13	72
1996	12	20	2	34
Total	142	155	40	337

(a) Inclou l'Estudi General de Girona.

Universitat de Barcelona

<i>Any</i>	<i>Articles</i>	<i>Capítols de llibre</i>	<i>Llibres</i>	<i>Total</i>
1990 (a)	27	27	5	59
1991 (a)	52	20	9	81
1992	28	27	7	62
1993	17	29	10	56
1994	21	29	6	56
1995	16	11	3	30
1996	SD	SD	SD	SD
Total	161	143	40	344

(a) Inclou l'Estudi General de Lleida.

SD: sense dades.

Universitat de Girona

<i>Any</i>	<i>Articles</i>	<i>Capítols de llibre</i>	<i>Llibres</i>	<i>Total</i>
1990	(a)	(a)	(a)	(a)
1991	(a)	(a)	(a)	(a)
1992	13	4	1	18
1993	15	9	3	27
1994	20	8	5	33
1995	16	24	12	52
1996	30	11	8	49
Total	94	56	29	179

(a) Considerat conjuntament amb la Universitat Autònoma de Barcelona.

Universitat de Lleida

<i>Any</i>	<i>Articles</i>	<i>Capítols de llibre</i>	<i>Llibres</i>	<i>Total</i>
1990	(a)	(a)	(a)	(a)
1991	(a)	(a)	(a)	(a)
1992	6	5	4	15
1993	6	10	2	18
1994	6	6	2	14
1995	6	1	5	12
1996	2	2	4	8
Total	26	24	17	67

(a) Considerat conjuntament amb la Universitat de Barcelona.

Universitat Rovira i Virgili

<i>Any</i>	<i>Articles</i>	<i>Capítols de llibre</i>	<i>Llibres</i>	<i>Total</i>
1990	8	4	1	13
1991	8	8	3	19
1992	16	14	4	34
1993	11	15	2	28
1994	5	9	4	18
1995	10	9	4	23
1996	9	10	2	21
Total	67	69	20	156

Centre d'Estudis Demogràfics

<i>Any</i>	<i>Articles</i>	<i>Capítols de llibre</i>	<i>Llibres</i>	<i>Total</i>
1990	2	3	1	6
1991	4	10	1	15
1992	9	10	1	20
1993	7	14	1	22
1994	12	10	0	22
1995	15	19	2	36
1996	18	14	3	35
Total	67	80	9	156

QUADRE 11

Publicacions del personal docent i investigador vinculat als departaments de geografia de les universitats catalanes i al CED, segons lloc d'edició del document

Universitat Autònoma de Barcelona

<i>Any</i>	<i>Catalunya</i>	<i>Resta d'Espanya</i>	<i>Resta del món</i>	<i>Total</i>
1990 (a)	20	7	4	31
1991 (a)	38	1	8	47
1992	22	15	6	43
1993	47	18	5	70
1994	28	7	5	40
1995	37	18	17	72
1996	23	5	6	34
Total	215	71	51	337

(a) Inclou l'Estudi General de Girona.

Universitat de Barcelona

<i>Any</i>	<i>Catalunya</i>	<i>Resta d'Espanya</i>	<i>Resta del món</i>	<i>Total</i>
1990 (a)	45	8	6	59
1991 (a)	51	19	11	81
1992	32	18	12	62
1993	35	17	4	56
1994	20	28	8	56
1995	22	4	4	30
1996	SD	SD	SD	SD
Total	205	94	45	344

(a) Inclou l'Estudi General de Lleida.

SD: sense dades.

Universitat de Girona

<i>Any</i>	<i>Catalunya</i>	<i>Resta d'Espanya</i>	<i>Resta del món</i>	<i>Total</i>
1990	(a)	(a)	(a)	(a)
1991	(a)	(a)	(a)	(a)
1992	14	2	2	18
1993	22	3	2	27
1994	27	3	3	33
1995	41	7	4	52
1996	30	13	6	49
Total	134	28	17	179

(a) Considerat conjuntament amb la Universitat Autònoma de Barcelona.

Universitat de Lleida

<i>Any</i>	<i>Catalunya</i>	<i>Resta d'Espanya</i>	<i>Resta del món</i>	<i>Total</i>
1990	(a)	(a)	(a)	(a)
1991	(a)	(a)	(a)	(a)
1992	7	3	5	15
1993	12	6	0	18
1994	8	5	1	14
1995	7	4	1	12
1996	4	4	0	8
Total	38	22	7	67

(a) Considerat conjuntament amb la Universitat de Barcelona.

Universitat Rovira i Virgili

<i>Any</i>	<i>Catalunya</i>	<i>Resta d'Espanya</i>	<i>Resta del món</i>	<i>Total</i>
1990	8	4	1	13
1991	13	6	0	19
1992	23	11	0	34
1993	21	6	1	28
1994	12	5	1	18
1995	14	9	0	23
1996	10	10	1	21
Total	101	51	4	156

Centre d'Estudis Demogràfics

<i>Any</i>	<i>Catalunya</i>	<i>Resta d'Espanya</i>	<i>Resta del món</i>	<i>Total</i>
1990	1	4	1	6
1991	13	0	2	15
1992	7	11	2	20
1993	7	13	2	22
1994	12	8	2	22
1995	24	11	1	36
1996	27	7	1	35
Total	91	54	11	156

QUADRE 12

Tesis llegides en el marc dels programes de doctorat en geografia de les universitats catalanes segons el seu àmbit de referència

	<i>Catalunya</i>	<i>Resta d'Espanya</i>	<i>Resta del món</i>	<i>Sense localització</i>	<i>No determinat</i>	<i>Total</i>
UAB	2	0	1	0	0	3
UB	5	4	4	0	0	13
1990	7	4	5	0	0	16
UAB	2	0	0	1	0	3
UB	5	1	3	2	0	11
1991	7	1	3	3	0	14
UAB	2	0	0	1	0	3
UB	2	1	2	1	2	8
1992	4	1	2	2	2	11
UAB	1	0	0	2	0	3
UB	2	2	1	0	0	5
1993	3	2	1	2	0	8
UAB	2	0	0	0	0	2
UB	3	2	1	0	1	7
1994	5	2	1	0	1	9
UAB	2	0	0	0	0	2
UB	3	4	0	1	0	8
UdL	2	0	0	0	0	2
1995	7	4	0	1	0	12
UAB	2	1	1	0	0	4
UB	0	1	3	1	0	5
1996	2	2	4	1	0	9
Total UAB	13	1	2	4	0	20
Total UB	20	15	14	5	3	57
UdL	2	0	0	0	0	2
Total general	35	16	16	9	3	79

QUADRE 13

Tesis llegides en el marc dels programes de doctorat en geografia de les universitats catalanes segons el seu tema

	<i>Geografia física</i>	<i>Geografia humana</i>	<i>Pensament geogràfic</i>	<i>Mètodes i tècniques</i>	<i>Total</i>
UAB	0	3	0	0	3
UB	2	9	1	1	13
1990	2	12	1	1	16
UAB	0	3	0	0	3
UB	3	6	2	0	11
1991	3	9	2	0	14
UAB	0	2	0	1	3
UB	2	4	1	1	8
1992	2	6	1	2	11
UAB	0	1	1	1	3
UB	1	3	1	0	5
1993	1	4	2	1	8
UAB	1	1	0	0	2
UB	2	4	1	0	7
1994	3	5	1	0	9
UAB	0	1	0	1	2
UB	3	3	0	2	8
UdL	0	2	0	0	2
1995	3	6	0	3	12
UAB	0	4	0	0	4
UB	1	1	1	2	5
1996	1	5	1	2	9
UAB	1	15	1	3	20
UB	14	30	7	6	57
UdL	0	2	0	0	2
Total	15	47	8	9	79